

кр

Вайқуллаһ D. P.

Џ Ъ R L A

Qaracaj oblnasızdət

Mikojan-Şaxər

1 9 3 5

Байкулов Д. П.

СТИХИ

кар. 250 - 1

Карачаево-Черкесская
ОБЛАСТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

Кароблнациздат

Микоян-Шахар

1 9 3 5

Mikojan-Şaxar

Oktjabrň sen waqalň çaşsa,
Tav elleni ortasýnda ornalýb,
Qaracajda çañ çolnu waşsa,
Xar bir işiň sögylmezca quralýb.

Qarajma da seni ösgen işine,
Keň çollaný sava-çorta warasa,
Kunden-kynne atjav waroňan kucyňe
Köb xalq seir bolad, keliv qarasa.

Tav tybynde ariv tyzny tolturub,
Çarýq çolda quanc vla olturub,
Mutxuz çerni şývla vla çarýtdýň,
Körgenlege sen kucyňy taňtdýň.

Çyltraoňan mijik, ullu qalala
Kyn çañna terezelerin keriv,
Tyrlý-tyrlý oquv yjle, şkolla
Çirtubuzoňa oquv, bilim pyr beriv.

Oramlaryň çasanalla çaraşýb,
Qaraoňanň ginçileri qamarca.
Klass çavla ters nietde çaraşýb,
Közlerinden qan çylamıq tamarca.

Аврдаһань вақдан ујле ичинде
Ненса җузге қанат салып ијелле.
Ол қаумла сеір волув кусуне,
Саһа қонақ волурларьп сүјелле.

Төгерегин алтып, кумыш тавладь,
„Келигиз“ дев аузларь асыла.
Бу җуртлақа ала уллу савоқадь,
Ашыққандан вайлыларь сасыла.

Арив ијис етген салқып тerekле,
Бутақларь салқыпльқса җајыльв.
Вайлықпь бир вашь волдан сеgetле,
Етеклерин seni усуне қажьгьв.

Иclеринде ара мылкде асыла,
Колхозлада савансыла, малсыла,
Кең дунјань җарьқьльдып көрелле,
Керти җолоқа җуз-мин савоқа верелле.

Кумыш кивик век ақарьв сувларь
Атлам сажьп җаңь кижим кижелле.
Минитавну алтып, кумыш тавларь
Вьлај ајтьв саһа салам ијелле:

— Термилевиз seni усуне варьгоа
Васдыгыльв мындан көвну туралмај,
Ғаңь җолоқа қатышмајьп қалыгоа
Сьдатавьз машинала қуралмај.

Ғете кирсин темір җол иcибизге.
Биз да халққа асајьқ көзүвүзну.
Сеір волув қалыса кусувүзге,
Es ијив аңыласаң сөзүвүзну.

Sanlarъвъz qътыldasъn-kerilsin,
Kөv zavodla icivizde qurulub.
Bizden saңa altъn savqа verilsin,
Sosialist çolda carxъ vurulub.

Bizde vardъ savlaj xalqqa çararъq,
Syjgenini qъzqanmajъn verirbiz.
Sense bizge ie volub qararъq,
Alaj etsen, viz da seni kerirbiz.

Alaj ajtъv varъsъda qarajla,
Bek aşъqъv savъrlarъ съdamaj.
„Kelese“ dev ala seni marajla,
Alqъn kivik rahatlanъv turalmaj.

Ajtъь endi sen kөlyңe kelgenni!
Kelecime ne deseң da ajtъrma.
Kөltyrт съjъn saңa savqа vergenni,
Men da varъv xapar ajtъv qajtъrma.

— Ajhaj, ajhaj ajtajъm kөlymdegin,
Bygyn sizden bir zatъmъ çaşъrmatm.
Birisida ketmejdі çyregimden,
Endi alaj kөv zamannъ aşъrmatm.

Saqъş etsen, bek savijme em çaşma,
On çyl volad men dunjaqa tuvqanъ.
Ol tavlaqa qurc kivik qadav taşma,
Çaş bolsam da vъlaj ösyv varqanъ.

Bek vileme men Kawkaznъ xalъsъn,
Artъqsъzda kesivizde tavlanъ.
Xazъrlajma em kycumu varъsъn,
Çarъlъrca çyrekleri çavlanъ.

Unutmajma, vek esimde turadъ,
Andan mermer, altъn, kumyуş alьbьqа.
Meni iem ana plan quradъ,
Amal oqdu anь etmej qalьbьqа.

aşьbьlьqan xaznalannъ tavarca
Texnikannъ yslerine sallьbьqma.
Zawodladan eteklerin avarca
Uzajmajьn men qoluma allьbьqma.

Tavnu tyvyn elija bla teşerme,
Өzenlerin temir oldan aldьrbьv.
Kerek erge şaxar yjle tөşerme,
Baryььna işci kycny saldьrbьv.

Bolşewikca vaşьbьqnnъ yrytgen,
avlannъ da suvda tuzca eritgen,
Şav dunjaqа өxdemlikni kөrgyztgen
Sowet wlast, kompartija iemdi.

Kece kyn da meni qolqа alqanlaj,
Өsdyryrge tamam kycny salqanlaj,
Ovkom, ispolkom icimde turalla,
Kynden-kynne ken planla quralla.

Ol planla aşav bla virgelej
Tavlaqа da kygly teren sinenlej,
Toxdav volmaj tola, vite varadъ,
Kerti işde alьbьqnnъ aladъ.

1935 .

Çаһь çolda

Temir vıqov cасыьв,
Boşlanғандь qolubuz.
Erkinlikle асыьв,
Keңerildi çolubuz.

Belden vasxan çykleni
Endi keңde тьjavьз.
Buqulanған mykleni
Ullu mylkge çьjavьз.

Tөгeregi boşlana,
Tavlarьвьз kerildi.
Ezilgenle xoşlana,
Kөv savqala verildi.

Çььььв viz bir çerge
Qurc qalala quqanьвьз,
Kөlturyv mylkny өрге
Çаһь çolqa vıqanьвьз.

Işivizni birleşiv,
Birden tutuv alavьз.
Aғьmajьn kyreşiv,
Aңa qanat salavьз.

Çағьq çolda çaşnarqa
Endi zaman çetgendi.
Esgilikni taşlarqa
Oktjavr begitgendi.

Kolhozlarğa çыялыв
Urunnanla işleje.
„Enci mylkden тыялыв
Biz zauqlubuz“ deje.

Kulaklanь varьnda
Klassnьca sacavьz,
Partijanь çolunda
Xar vajьqнь acavьz.

1935 ç.

Kirow çoqdu

Işі,
qastь,
kəly
vajlanьv,
Savljaj dunjaqa
saqьş etgen,
Em savijlikden
ajlanьv,
Kommunizm
çoluna ketgen.

Çer usynde
bolqan çurtlanь
Qьzartьv,
nyr seviv
başlarqa,

Adam qan
emivcy qurtlanь
Çuqun qojmaj
uatьb taşlarqa.

Iş vaşlav
tevreñnen kynynde

Leninci vajraqda
sajlanñan,

Ullu tьrnaqlanь
tyvynde

Çaşьrtьnlaj
işlev ajlanñan,

Sьjlb Stalinni
çoldaşь

Bolub çanь çolqa
kyreşgen,

Leningrad oblastnь
başcьsbь

Esin işci xalqqa
yleşgen.

Kirow çoldaş
öldy,
qoradь.

Çoqdu ol endi
dunjada,

Klass çavu
anь marađь,

Тав тыşalsaq dev
xar qalajda.

Terrorist çavlanь qolundan,
ol xalide
өлүв
ketse da,

Kommunizmni
tyz çolundan

Kim тьjar
bizni ne etse da.

Çavnu ana qolundan kelmez,
Biz bytynda
kucly bolubuz.

Neda
bir işbizden bөлmez,
birleşgendi
bercli qolubuz.

Өsgendi
mazallь
zawodla,

Min-min
tyrly carxla ajlanьв,
Bizge kerekli
bolqan zatla
Bolşewik çol bla
vajlanьв.

Qara Sovet
çurtnu çerine,

Qallaj көв
qalala
qurqanьвз;

Çol vermej
çavlanь birine

Çurtnu maşınaqta
virqanьвз.

Ol qaumnu
art tьlrıvı

Tamaqdan
сьqarqta
çetgende,

Qьsxa çetiv
axьt solıvı

Qавьгьна saqьs
etgende.

Terrorist gruppala qurav
Entda bizge
bir ders
berdile.

Urdula ese
anь marav,

Çetgen kynlerin'a
kөrdyle.

Bir kyreşde
xorlav uatsaq,
bir vaşxa kyreş çol
acalla.

Өlym tava
vuruv suvutsaq,
kөrlerinden
yrkuv qacalla,

Qacьv'a
qalajora varsьnla,
Endi çoqdu
vayr çollarь.

Em axьr
voşalьv qalьrla,

Uzylyv
uv cьrqan qollarь.

Esibizden ketmez
Kirownu
Kawkazda al
sjezd etgeni,
Çапын-çапын ајатај
işlev
Ol kynlede
iş tyzetgeni.

Kawkaz tavlаны
eteklerin
Çавхан ellede
iş qurqаны,
Totlаныв турған
çyreklerin
Ken, çарық дунјаға -
burqаны.

Çoqdu Kirow,
bizni qojqандь,
Ornunda
kөв miңle
tururla.

Klass çavu
аны sojqандь,

Ala
çан
soluvda
ulurla.

3-XII-34 ç.

Leninsiz Leninni çolu bla

Өxtemleniv varavъz
Sen kergyzgen çol bla,
Çañ dunja quravъz
Kөv birleşgen qol bla.

Işni birden alqanlaj
Qarşыьqнь cacavъz,
Aña kysny salqanlaj
Ken çollanь acavъz.

Begitiv kolhozlanь
Myklerin da kergenbiz,
Ус çyz miң traktornu
Ellilege bergenbiz.

Klass çavnu тыриву
Татақьна çetgendi,
Bite varad soluvu,
Çaşar kynu ketgendi.

Qarşыьqqa al vermej
Cavханlanь тыjavъz,
Bolşewikca viz erlej
Qavlaғына сыjavъz.

Suvda, çerde, xavada
Biz qajqьсьz çyryjvuz,
Aжьтажьн varьnda,
Bek çarьqдь kөlyvuz.

Osujatların çaşavda
Barь toluv varadı,
Elde kolhoz qurav da
Baş orunnu aladı.

Dunja eki völynuv,
Kyreş qızuv volqandı,
İşle asıq körunuv,
Xalq qozqaluv qalqandı.

Seni qojqan osujatın
Çol vaşuvıq veredi,
Xar bir işde muratın
Çurtuvuznu keredi.

Öxtemleniv varavız
Sen körgyzgen çol vla,
Çanь dunja quravız
Köv birleşgen qol vla.

1934 ç.

ДЪРЪНСЬ ТЪШЪРЪННИ СЪРЬ

Сьқ кеверге işge kiriv vaşlavız,
Erişivny kyçly etiv birgelej;
Naqьrdanь ojunnu da taşlavız,
Uleşiviv dьrьnlaqа kirgenlej.

Ara çoloqad vizni eter işiviz,
Başxa çarь bir zatxa da ketmejin,
İşge sırtav voluv qalmaz kişiviz,
Qojtavız viz ullu mylkle etmejin.

Çаңз kolхоз verdi vizge tyzlykny,
Artьqlyqny, zalimlikni qaldьra;
Urunnanla quanьrca keңlikni,
Sosialist çolubuznu saldьra.

Çaşav tavdьq vu çollanь usynde,
Adamlaqа varьvьzda sanala,
Kişinida volmaqanca esinde,
Kөv savqala usyvyzde qьzara.

Ma vu çolnu qatь tutub, tenlerim,
Bek çarьqly volub işni alajьq.
Meni bla erişirik, çөnerim,
İşimizni erlej voşav qalajьq!

Calqьsyla calqь tarta kelelle,
Biz da syгyв qatlarьna çetejik,
Bek qadalьv, çulduz kivik gebenle,
Udarnikca demenili etejik.

Qolubuzqa senekleni alqanvьz,
Xar kimnida eter işi allьnda;
Esgilikni eltiv көрге salqanvьz,
Çаң çaşav çyrekleni varьnda.

İşlev bla көltyrylsyn sьjьvьz,
Өssyn vizni kolhoz, alqа atlasьn;
Ol çaşavqa tamьrlanьv mьjьvьz,
Çartьlyqla icimizden cartlasьn.

Qar tyvynde bir сөv vaşь qalmasьn,
Sьjly atny vizden kişi almasьn;
Qьşxa vıcen az da dьkgь volmasьn,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvyz!

Çulduzlansын бу çirtlanь хar çeri,
Хотухлуqla artxa qalsын vek kerі;
Erişiv ullaqla, gitçege deri
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Erişmeklik orun alsын, keñersin,
Alсылqнь ваşxalaqla vermesin;
Duşmanlanь çyrekleri erisin,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

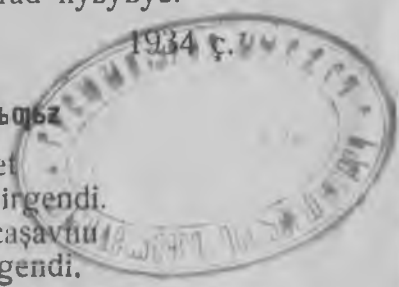
Malсылqнь entda kyçly etejik,
Alqla ketgen qaumlanь çetejik;
Ara mylkny tamьrlarьn vegitejik,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Kolhozlanьv voşaj ketdi elibiz,
Quanсылды endi vizni kelyvuz;
Brçьsьzды socialist çeribiz,
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Boranlatьv ulla suvuq çetginci,
Kök çerleni ol sarqaltьv ketginci,
Qьsxasь dьrьnlanь ciritginci
Hajda qadal, ketiv varad kyzyvuz!

Azretден ylgь aлыqьz

Bostanlanь Azret
„Qьzyl tavqla“ kirgendi.
Çarьq, melxum çaşavnu
Ol kolhozda kөгendi.

Qalaj arıvd nızatı,
Xalqqa ılgı aldırad.
Eter işin, bek tutıv,
Maşınaca vardırad.

Xar bir işde mardasın
Artıq etiv tolturad.
Kulaklanı-çavlanı
Çıreklerin sındırad.

Ol savanda, bıcende
Cagada da kyreşed,
Eter işin bek tutıv,
Ulyşlege yleşed.

Zwenosu xar kimden
İşni alqı vaşlajla,
Çarıq volıv kölleri
Erlej etiv voşajla.

Erişelle nögerle
Anı etgen çolunda.
İşlerge va varını
Sautları qolunda.

Calıq calıqan zamanda
Kynde ganı tartxandı.
On segiz ga savanğa da
Syıv urluq atxandı.

Cagada va bir kynde
Ondan bir ga çete ed,
Ol'a anı qadalıv
Allaj eki ete ed.

Çeti kynny alqaraq
Çalqь işin bitdirdi,
Ol kesini zwenosun
Udarnikle etdirdi.

Işlej ketiv vьltьr da
Tөrt çyz iş kyn alqandь,
Bu çьl'a oktjabrqa
Allaj biri volqandь.

Tilsizligi qorqutmad
Çahilligin taşlarqa,
Ань tili acьldь
Gazet oquv vaşlarqa.

Tutuşsa da gөçevdi
Kişi tenlik etmezca,
Bir işde da Azretni
Adam xorlav ketmezca.

Qumuş elde çaşarqan
Kolxozcula varьqьz,
Udarnikca işlerge
Andan ylgь aььqьz.

1934 ç.

Terezedede Stalin atь kolxoz

(Sowetlени veşinci sjezdinde)

Qaracajda alqьn tuvoqan çulduzdu,
Başçь-vaşçь birigişiv çьjьlv;
Kulaklaпь ol casьratdь-vuzdu,
Qan emivcy kir dunjadan tьjьlv.

Partijanь nietin tyz aңlav,
Çeti çыlnь mьndan alqa vilgendi;
Ojum alsьn eřitgenle tьңlav,
Bu sjezdge vьlaj ajtьv kelgendi:

„Bajqa, vijge iřlegenni ornuna
Endi vьgyn kesivizge iřlejbiz,
Qatь qaqlьv kapitalьnь vurnuna
Sosialist vajьqlanь kьclejbiz.

Kereklibiz varьsьda tavьlv,
Allьvьzda hazьr volub turadь;
Esgi, cirik adetle da çavьlv,
Ara mylkge kəv xalqlanь vuradь.

Klass çavnu qarşьlьqь tьjьlmaj,
Ulgy voldum men urunnan ellege;
Bir kəzyvge kece yjge çьjьlmaj,
Qadalьsьv kьcny saldьq çerlege.

Dunjaqa men çanь tuvqaп kьnymde,
Maldan, mylkden vek qarьvsuz tevredim;
Kəv eriřdim saqlьř etiv yjymde,
Alaj vьla kişige al vermedim.

Ol seveden əsyv alqa atladьm,
Ara mylkden vaşxa kelmej esime;
Xomuxlanьv „tьncajьrqa“ volmadьm,
Ulgy veriv, kəvny qořdum kesime.

Kolhoznu viz demenili qurqaпvьz,
Sьrtla sajьn mallagьvьz vəlyпuv;
Encilikni ara çolqa vьrqaпvьz,
Ariv ylgym xalqqa igi kəryпuv.

Bar da qara tuar qoşnu xalyňa,
Sanlarǵ da minle bla tergeled;
Çylqylanь em qojlanь varьna,
Mekamlarǵ çyltraşьv koryned.

Uaq tely kynden-kynne көv volub,
Çeribizni savlaj maldan aldyrdьq;
Işibizge bolşewikca viz qovub,
Nenca çerde ferma bavla saldyrdьq.

Malьvьzca yjle emda mekamla
Kynden kynne xaman ösyv varalla,
Seir volub nenca çerden adamla
Bizge keliv vu ösymge qaralla.

Kulturalь qoşlarǵvьz quralьv,
Tytyн, çalyн qoşladan da çьrqoqanьvьz;
Udarnikle bolşewikca qadalьv,
Mutxuzluqnu qoratxanьvьz, çьrqoqanьvьz.

Kolhozcula çaşav işde çollarǵn
Em çarьqoqa, em kyçlyge vurdula,
Işge salьv yrennen berc qollarǵn
SSSR-ge belgili kyc qurdula.

Ань kivik ьгьсьхьнь çанындан
Stalinni ajtxanьna çetelle;
Zorluq dunja ketiv anda varьндан
Ara mylkde erkin aşav etelle.

Işlegenle kemsiz ullu quanьv,
Iş kynlege kereklişin tavalla;
Olsuz çaşav volmazьna inapьv,
Erişivde erlej işge savalla.

Bizden ylgı alyb savlaj eliviz
Xazna qalmaj kolhoz volub qaldyla;
Bek çarğqdy em quanclyd kelyvuz,
Ara mylkny tyv xunasyn saldyla.

Çetişelle udarnikle-çigerle
Ara mylkny kyçly etiv saqlarqa;
Qoşla sajn malqa usda cemerle
Sosialist malçylqny çaqarqa.

Qara anda Coculanь Zekege,
Qajculuqqa tamam kucyn salqandy;
Alçylqny çivermejin birevge,
Talaj kere maxtav öcle alqandy.

Аньса Bajylanь Ibrahim da
Çylqlada vaşçь volub turady;
Bir çymavluq keltirmejin xamanda
Tamam esin çylqlaqa vurady.

Erişivge Çoçur da vek qadalь,
Çetgen işin qanat salьь vardьrad;
Bytynda vek çercilikge uzalьь,
Bolşewikca çerge urluq saldьrad.

Udarnik—Bajramqullanь Magomed,
Fermavьz ma malçylqny tutady;
Mal kytyvde kişige da al vermed,
Kemlikleni çiger xalda vitady.

Ala kivik vek көvdyle maxdavlu,
İşni kerti çarğq çolqa vurqanla;
Çigerlikden birda volmaj toxdavu,
Ara mylkny demenili qurqanla.

Kolxozdaqъ tьşьгьvla birleşiv,
Sociaлист өceşivny sajlajla;
Ol çaşavnu adetinde tilleşiv,
Çazdan qacxa deri tyzde çajlajla.

Syt fermaвьз vyтyn kyçly volqandъ,
Bir kişida aña teñlik etmezca;
Qьralqa da vorclarъвьз tolqandъ,
Bizni syryv endi kişi çetmezca.

Çyzle vla uaq töly semiriv,
Ojnajdъla qujruqlarъn qajьra;
Esgilikni voşaj ketdik kemiriv,
Icivizden klass çavnu aььra.

Savaп syrsek, oqla kivik vaгавьз,
Çeribizni vytev vetin qaraltъv;
Çalqьqa da allaj kyçny salavьз,
Suqlannandan çyrekleni taraltъv.

Birlik kyçny тапътхапвьз çavlaqa,
Çyreklerin tamьььndan сьндьььв;
Minle vla malla çajьv tavlaqa,
Işivizni volşewikca тьндьььв.

Söz vereviz entda kyçly volurqa,
Kolxozcula bir aqь!da turuşub;
Çolubuznu qatъ tutub vaгьььqa,
Encilikni ara mylkge viruşub“.

1934 ç.

**„Bolşewik“ kolhoznu fermasınb
ineklerini tarıqlırlar**

Inekle:

— Axija,¹ qajr b varasa,
Burulub da qaramaj?
Tyzge ketiv qalasa,
Çuqubuzqa çaramaj!
Partijan b çapından
Sense vizge kelecı,
Çaşrılıv turma da,
Aqıl b çıvercı!

Axija:

— Ne kerekdi, ne dejsiz?
Tıjmasıqlıv çolumdan,
Barınada çeterge
Kelmejd meni qolumdan!

Inekle:

— Sense vizge ielik
Etgen vıgyn vaşcılıvıv,
Nek kormejsı esgerıv,
Boşalqand b aşıvıv!

¹ Partorgdu.

Axija:

— Ho-ho endi qajqьrtmaz,
Kьrdьk uruv keledi,
Menden qaloqan qaum da
Sizge aqьl bьledi.

Inekle:

— Bizge qalaj qarasan,
Alaj xajьr alьrsьz;
Bygyn otlа desen'a,
Malsьz bolub qalьrsьz.

Batmaq bolub ornubuz,
Kyreimejin turadь,
Kolxozqa kişi esin
Senicamь buradь?

Icibizge vujurub
Qoturlanь qoşasa,
Çuq etalmaj qalьrsa,
Artда çuqub voşasa!

Inicgergend belibiz,
Syt da aqmajd emcekdən;
Çarьmajdь kəlyvuz,
Qajqь basxand çyrekden.

Buzovcuqla tojalmaj,
Kəzyvuzge qarajla;
Tynlyub da qojalmaj,
„Syt icir“ dev çьlajla.

Majna zavod vıqala,
Tırsynleri vuzulqand;
Batmaq volub sırtlarǵ,
Borvajlarǵ qıyılqand.

Axija:

— Aşırmaqız guzava,
Zaman aldad koresiz;
Men bitdirmez iş çoqdu,
Xalimi da bilesiz.

Qotur çuqsa aladan,
Andız vardǵ, çuvarvız;
Ol avruvnu kyreşsek,
Sizden keñne quvarvız.

Bygyn sizni unutur
Kevdy meni işlerim,
Qalanıvı turadı
Gevenlerim, tişlerim?

Ornuqıznu kyrerge
Adam çetmej qalqandǵ,
Başxa işle køv volub
Esibizni alqandǵ.

Ewdokimow çoldaşxa
Pismo çazqan zamanda,
Salqan edim men da qol
Kyreşirge xamanda.

Endi bygyn qarajbq,
Ань tolu etejik,
Ol ajtylqan sözlede
Kölygyzge çetejik.

Inekle:

— Majna qaloqan fermala
Ulgyllyle körgençe,
Ol qauınnı qatında
Biz çetgenbiz ölgençe.

Keltirt bizge bicenni,
Erkin bolsun aşıvız;
Bek quancıь çaz ajqa
Ойнав сықсын ваşıвız!

Arıvlansın vavıvız,
Batmaqlarь kyreliv;
Tanna deri turmajbq,
Çatalmajın sireliv.

Axija:

— Ol işleni eterge
Bygyn kelmez qolumdan,
Boş sөleşiv tьjmaqьz
Meni varqan çolumdan.

Kereksizni көв çanşав,
Çekirmegiz kesime;
Alaj ete tursaqlьz,
Almam sizni esime.

Işni qatъ zamanъd,
Bygyn sizni көrelmem;
Tausulqan bicenni
Çerden qazъb verelmem...

Alaj ajтъb olsaqat
Axija çallav ketgened,
Inekleni-mallanъ
Varъn mъдах etgened.

Bek camlanъb varъsъ,
Keplerin da taşlalla;
Kөkkөz ulu Axlavqa
Bylaj ajтъb vaşlalla:

Inekle:

— Maхtav turma sen vizni,
Işni tyzyn çaşъrъb!
Pismonu va ijgensiz,
Krajkomqa aşъrъb.

Sen da ana qol salъb,
Toltururma degense;
Çuqlav turma voşuna,
Kyçly sözny bergense.

Endi bygyn qajqъrma,
Oramlavqa sinense;
Bizni atъb taşavqa,
Ne aqъlqa kirgense?

Вармъд senden bir madar
Bu tilekni alьrqa,
Alqa ɵtub keterca
Bizge qanat salьrqa?

Малсььqnь usynden
Stalinni sɵzlerin
Unutuvtu qoьqansa,
Асьмаждь kɵzlerin?

Axlav:

— Bara varsa işibiz
Tyzellikdi allьna,
Adet-çorьnıq teң volub
Fermalanь varьna.

Bir tav tyşgen zamanda
Men da qaraj varьma,
Ылаj turmaj хamanda
Bir çoruqqa salьma.

Bu хallanь çaşьrvьv
Kıřigeda vildirmej,
Bygyn savьr etigiz,
Elni veri kyldyrmej...

Alaj ajтьv muruldav,
Ol da çallav ketgened;
Ovkom ijiv alaqa
Eki adam çetgen ed.

Quandıla inekle
Ol ekisin kergenlej,
„Xapar ajtır bizden“ dev
Çyrekleri bilgenlej.

Inekle:

— Xoş keldigiz, qonaqla!
Biz kysegen kynlede.
Тагъдъvla көvdyle,
Bu siz kelgen çerlede.

Тагъдавъз kyn sajn,
Ань birda bilmejle.
Ахija vla Ахlav'a
Tilesek da kelmejle.

Suvsav volqan zamanda,
Turub suvqa syrmejle;
Betge deri vatmaqqa
Ватъв tursaq, көrmejle.

Sytyvuzny qojmajn
Вагън съдъв alalla.
Вузovcuqla tojmajn
Bek ac volub qalalla.

Bu zatlaqa aladan
Çuq съqmazn sezgenbiz.
Ajta-ajta xar quru
Çанъвъздan vezgenbiz.

Ne sowetden adamlar
Bizni çoqlav kelmeyle,
Fermalanь çoluca
Neda aqyl völmeyle.

Xar kyn sajn bir vaşxa
Syryvcyny salalla,
Bizden xapar alqьncь
Ala ketiv qalalla.

Zootexnik kelse da,
Bu xallanь көrmeydi,
Varьn tolu bilse da,
Bir voluşluq vermeydi.

Boluşuquz siz bizge,
Qavь-etiv tilekni;
Usyvyzge tögylysyn
Asьqьqь çyrekni.

Majna qalqan fermala
Kunden-kynne saqalla,
Kөгetleri varьnь
Erkin voluv aqalla.

Uzajmajьn ekigiz
Bьzqьzqa qajtyrsьz,
Tarьqьvnu qaldьrtmaj
Siz kolxozda ajtyrsьz.

Umutlubuz olsaqat
Udarnikle çeter dev,
Bu volumnu көrgenlej
Bir madarla eter dev.

Ol ekisi:

— Sözde ulla ajтыльв,
İşde çuqlav qalqansыз;
Sizni kişi eskermej,
Ань усун volqansыз.

Bu amanat sözygyz
Esden ketmez tolquncu,
Em тынчық da tavтавыз
Ol вағысь volquncu.

Siz ajtxаны қалдырмай
Biz kolhozda syzerbiz,
Udarnikle ајығыв
Fermaqызға tizerbiz.

Kesigiz syjgen xalqa
Saldырмајып qojтавыз,
Biz qadalsaq вағывыз,
Betini va çojтавыз.

Malсылықны өсүмүн
Artxa тыјыв турмазға,
Partijаны çollarып
Ters çаныпа vurmazға.

Borcubuzdu unutmaj
Ань esde tutarға,
Bu işge сьрмавланы
Qanatларып butarға...

Alaj ajtʙv ekisi
Bzlarʙna qajtdʙla,
Olsaʙatdan kolhoznu
Çʙjʙv xarar ajtdʙla.

Kolhozcula ujala
Turub onov etdile,
Mʙsʙmajʙn olsaʙat
Fermaqqa dev ketdile.

Arivlalla fermanʙ,
Asʙq volub çyrekle;
Bek qvanʙv vaşlalla
Ol tarʙqqan inekle.

Axlav vla Axija da
Tersliklerin bildile:
„Ters volqanʙvʙz, kecigiz,
Ajʙv bizded“ dedile.

1935 ç.

Kolhoz çʙjʙn

Çigit çʙjʙn
Bir aqʙlda
Erinmejʙn
Işni birden
Bolşewikca
Alqandʙla.
Kerti çolqqa
Qadalʙşʙv,

Toxdamajʙn
Uzalʙşʙv,
Aña kucny
Salqandʙla.

Ala birden
Iş etgenni
Ariv koryv,

Aqyılarьn
Ana völyv
Çaşajдыла.
Ara mylkde
Рьсхь etiv,
Enci çoldan
Barь ketiv,
Endi kerti
Bolşewikge
Uşajдыла.

Ullu, gitçe
Barьсь da
Kir dunjada
Toхdamajьn,
Çapььqпь
Tutxандыла.
Turnalaca
Tizilişiv,
Bolşewikca
Bu çigitle
Ol çaşavnu
Atxандыла.

Kyz çььnda
Iş tamada
Bujruq etiv,
Quanc xalda
Işni ariv
Çyrytedi.

Ara mylkde
Bicen etiv
Bylajды dev
Ellilege
Ariv ylgy
Kørgyztedi.

Aqsaqal da
Artlarьndan
Syruv çetiv:
„Tartьqьz“ dev
Çovvu etiv
Qьсьradь.
Anda voloqan
Tulparladan
Çaş qaumnu
Kesi bla
Erişivge
Caqьradь.

Bu çььппь
Adetleri
Bek arivdu,
Kørgen adam
Biri qalmaj
Suqlanьrca.
Ojnaj-kyle
Quanc bla
Iş etelle,
Quannandan

Xar bir qajqın
Çuqlanırca.

Ojunlarъ
Kece sajn
Em tojlarъ
Kuz çbjnп
Közlerin
Acadıla.
Aqsaqal
Emda anъ
Nögerleri
Ojnaj-kyle
Mutxuzluqnu
Sacadıla.

Anda vardъ
Tersge, tyzge
Qaravcula,
Ters qaumqa
„Tazir“ salqan
„Onovcula“.
Anda vardъ
Qanic kivik
Ojnavcula,
Adetinden
Sьqqanlanъ
Qojnavcula.

Kuz çbjnda
Ert denimla
Bek ertderek
Udarnikle
Calqъ ьzoqa
Cavadyla,
Qaranьda
Dyry tyvde
Calqlarъn
Izlej ketiv
Kycden-butdan
Tavadyla.

Qalqanla da
Cava-çorta,
Birem-birem
Tytyn tarta,
Işge kiriv
Tevrejdile.
Alqa ketgen
Qaumlanъ
Çeterge dev
Işni birden
Qatъ tutuv
Sermejdile.

Solur közyv
Çetgen zaman,
Aş aşarqa
Cökgen zaman,

Kitavlanь
Aladьla.
Çahillikden
Qutulurqa,
Çarьq çolqa
Burulurqa
Mьllьklarьn
Saladьla.

Ertidenla
Сьq kevginci
Dьrьnqa zaman
Çetginci
Caladьla,
Xansxa bata.
Xar quruda
Muxollarь,
Çalqavlarь,
Xomuxlarь
Artxa qalьr,
Bьlaj ajta:

„Calqьm dubvuq
Bolqandь da,
Belim bir vek
Talqandь da,
Sizge tenlik
Etelmajma.
Uzaq ozub
Ketgensiz da,

Tyz ьraxьn
Etgensiz da,
Syreme da
Çetalmajma“.

Kyn quşluqda
Barь toxdav,
Calqьlarьn
Erlej tavlav,
Ertiden azyq
Qavadьla.
Çaş qaum da
Anda-mьnda
Qalьv ketgen
Xavçyklege,
Kijimlege
Cavadьla.

Anqan sora
Qozqalьşьv,
Seneklege
Uzalьşьv,
Dьrьn çьjьv
Başlajdьla.
Calqьdaca
Çьrlaqaannь,
Anda kivik
Ojnaqaannь
Bu qulluqda
Taşlajdьla.

Ol seveden
Çyrıaqaña,
Sızorıaqaña,
Ojnaqaña
Ullu „tazir“
Saladıla.
Bir-birde va
İşge köre
„Tazir“ salmaj,
„Azav“ bergen
Közyvle da
Boladıla.

Ol işge va
Birda qalmaj,
Çapın artxa
Kişi salmaj,
Qatınla da
Keledile.
Çigit kivik
Bu qaum da
Ol çyarıq
Dırınların
Ulyşlege
Böledile.

Kimleri da
Kelalmajın,
İşge kölyn
Böalmajın,

Ujde çatv
Qaladıla.
Sorsala va,
Ağ-beri
Sıltav etiv,
Boş söz vla
Başların
„Aladıla“.

İşni alıq
Boşaqana,
Udarnikge
Uşaqana
Maxdav öcny
Beredile.
Ol qaumla
Çigerlerin,
İşge çigit
Cemerlerin
Artıq sıjlı
Köredile.

Erişivny
Kıclı etiv,
Bir-birlerin
Ozuv ketiv,
Ozoqan qaum
Quanalla.
İşni alaj
Etmesele,

Alqə atlas
Kətmesele,
Asxarına
İnanalla.

Oİ xalili
Quanc vİa
İşlej turub,
Eterlerin
Boşajdıla
Erlej urub.
Mından sora
Kimi solub,
Çyrekleri
Çarğq volub,
Qarajdıla
Əre turub.

Qarasala,
Kec volqandı,
Kyn vatxandı,
Qarandıdan
Kİşi çuqda
Tanımajdı.
İş eterge
Barğ birca
Syjsele da,
Kecegide
Batxan kyn'a
Çarğmajdı.

Andan sora
Seneklerin,
Xar ne tyrly
Kereklerin,
Bİrer çerde
Asğajla.
„Uaq-tyek“
Xavçyklerin,
Cəgyclerin
Em təşlerin
Anı kİvİk
Çaşğralla.

Bİri çğlav
Qalıqanla da
Ezİv etİv,
Qoşxa savıv
Tevrejdİle.
Qarandıdan
At çolcuqnu,
Əzen İcİ
Tar qolcuqnu
Qart qaumla
Kərmejdİle.

Alaj vİa
Ojnaj-kyle,
Qoşxa varıv,
Qartğraqla
Çatar arıv,

Kimleri da
Ojnajдыла.
Ol çыжыны
Kamsьklary
Qart qaumnu
Tьncajьroa
Qojmajдыла.

Qajda oquj,
Qajda çыrlaj,
Işlerin'a
Birda qojmaj,
Bolçalyна
Çetedile.
Keң сыrtlany
Çыltьratьв,
Klass çavnu
Qaltьratьв,
Bicenlerin
Etedile.

Mьndan sora
Çыжылысьв,

Barь işden
Tьжылысьв,
Bolqan zatнь
Koredile.
Xьjsavcыла
Xьjsav etiv,
Xar kimni da
Işine көre
Tolu xaqьn
Beredile.

Ol zamanda
Işlegenle,
Kerti çolnu
Kyclegenle
Quanc volub
Qaladyла.
Işge xizev
Boluvcula,
Xaman artxa
Qalьvcula
Ol kьn çuav
Aladyла.

1931 ç.

Barlaq

Kerti ariv çaj edi,
Suqlanyrsa көrgenne,
Çerni işin esgeriv,
Aңa aqьl vөлgenne.

Altın kiviк sarqalqan
Tyrly-tyrly savanla,
Nartyk, vudaj daqьda
Ala kiviк qalqanla.

Çajнь çьь çelinden
Ağ-veri culqana,
Teñizni tolqunuca
Bğçь tutuv vulqana.

Anda çaңыз bir çercik
Kirli xansdan tolqan ed,
Cьqanaqla qurşalav,
Ol qaralьv qalqan ed.

Mьдах edi alajь,
Acalmajьn tyrsynyn,
Syjmej edi icine
Adam keliv көrygyn.

Qalqanlanь icinde
Qara edi sьiatь,
Baryьvьzda vilgenca
„Barlaqь“ anь atь.

Tөгeregi uşatmaj
Çijirgeniv turdula,
Xapar çetiv, elge da
Keliv vьlaj sordula:

— Qajda sende syjymlyk
Mylkge qarьv verirca,
Өsymyңe acuvdan
Dert çyrekle erirca!?

Qarajma da vetine
Qavrala koryned,
Çumuşaq ariv etinden
Mant vaşcyla ilined.

Tyrly-tyrly kir xansla
Ilinendi ysyne,
Bu dunjany ɵsynty
Tuşmejmidı esıne?

Xoşularny virleşiv,
Əsedile çylyrav,
Çajny savlaj erişiv,
Başcylary qaltryrav.

Acylasy xalyň,
Vylaj nege qalqansa?
Kim qyjnadı sanıň,
Qalaj mьdax volqansa?

Barlaq:

„Qar ketgenlej ysymden
Men da saqyb tevredim,
Kende qalmaj ɵsymden
Ullu quannan edim.

Xazyr voldum kerirca
Maņa qonaq volqanny,
Izlegenin verirca
Keliv urluq salqanny.

Kөв saqladым, kelmedi,
Meni iem syrgе,
Birda esin vөлmedi,
Qaloqlanlaca көryrge.

Qaradым men tijrege,
Kesim kivik çerlege,
Барь өсув vaşlalla,
Мьдахльqнь taşlalla.

Qatylarь vizulub,
Semizleri acыldь,
Qolla oqa kerilib,
Urлуqlarь cacыldь.

Çazнь çarьq kynleri
Alanь da çarьtdь,
Işlegenni tatьvun
Çaşav kesi tanьtdь.

Men'a qaldым qatxanlaj,
Kişi keliv qarataj,
Kir xanslaqa vatxanlaj,
Bir zatxa da çaramaj.

Meni ijmej kenlikge
Taldьrdьla velimi,
Bu işlege terslikge
Ajbьlajma elimi.

Meni iem işlemej
Turuvcinu syjedi,
Bu tijrege xoşuqa
Acuvlanьv kyjedi.

Betim çarьq volurca
Bir iege versegiz,
Seir volub qalьrsьz,
Artda keliv kørsegiz“.

1932 ç.

Germanija bla SSSR-den eki işçi
SSSR-li:

— Ajt çoldaşьm, tьңlaşьm:
Birdi vizni turatьvьz,
Aсьq volub taңlaşьm,
Bolununı aңlaşьm.

Qalajd çaşav xalьqьz?
Çetişemidi çalьqьz?
Qajь varad, aсьq etci,
Sizni xar tyrlы maьlьqьz?

Germanijaь:

— Sora esen sorqanьna...
Vьlaj qajqь volqanьna
Çuav etsem, çьlarmьsa,
Kөzum qandan tolqanьna?

Сарььlmajдь көлувuz,
Васдььlmajдь өлувuz,
Ажаq tyvde qaladyla,
Күреşiv bla көвувuz.

SSSR-li

— Birdi vizni muratъvъz,
Çaň dunjaqa qastъvъz,
Əsyv, kɵltyrylyv varad
İşlev varqan xar zatъvъz.

Urunavъz viz firden,
Çavnu quvuv icivizden,
Arivlajvъz çurtubuznu
Klasslaqa yleşinivden.

Əsedile kɵv qalala,
Toluv daňl tyz talala,
Kynden-kynne tavla kivik
Syelelle toxanala.

Germanijaly:

— Bizde va rьsxь ojulub,
Xar zat sьrafqa çojulub,
Urunqanla, işcile
İşlesele da sojulub.

Aş tavьlmajdь qarnevъzqa,
Tьncьq volmaj sanvъzqa,
Tyjyleviz kece kyn da,
Karek tyşmej çanvъzqa.

Qara tuban vasъv vizni
Savlaj turqan çeribizni,
Ajaq tyvde qaldьralla
Biz çaşaqan elibizni.

SSSR-li:

— Wlastnъ qoloqa aloqanbъz,
Kyreşiv çaşav saloqanbъz,
İşci xalqla, urunnanla
Endi qutulub qalqanbъz.

Qurcdandъ bizni çolubuz,
Ortaqa işlejd qolubuz,
Kynden-kynne aloqa ɵtyv,
Andan da kyçly volubuz.

İşsiz qalmaj çurtubuzda,
Xar ne tyrlы zatъbъz da
Çetişiv, ɵsyv varadъ,
Xalqqa acъq atъbъz da.

Nenca miñ ıdarnik bizde,
İş işlennen çerlede,
Kynden kecege көв volub,
Quanc ullud көlyvuzde.

Germanijalъ:

— Sav dunjaqa qytlъq çetdi,
Andan veri көв çyl ketdi.
Nellaj bir fabrik, zavodnu
Ol eşiklerin begitdi.

Bar da qara Germanijaqa,
Днъ kivik Fransijaqa,
Көв million işsiz çatxan
Amerikaqa, İtalijaqa.

SSSR-den qalqanlada,
Xar bir tyrlı qırallada,
Qojla kivik sojlanalla
Kəv işsizle oramlada.

Elle, şaxarla acıqdan,
Teren çajıqan qıtıqdan
Qutulmaj turadıla,
Ol qarañ çutluqdan.

SSSR-li:

— Allaj zatla SSSR-de
Tausulqandь vek ertde,
Endi işsiz adam çoqdu
Bu altь yluşny birinde.

Elle kolxozqa vurulub,
İşlege plan qurulub,
Esgı çaşavnu taşlajvьz,
Çavnu volşewikca urub.

Sosializm tyzleribiz,
Xar bir tyrlı çerleribiz
Traktorladan tolalla,
Çarьqдь vizni kəlyvuz.

Germanijalь:

— Qıtıq anda avzьratdь,
Malнь, mylkny tozuratdь;
İşlerin artxa vardьrvь,
Burzujlanь qaltьratdь.

Işci xalqla birleşelle,
Çavqa qarşь kyreşelle,
Kece kyn da toxdav volmaj,
Qьзыl qanla төgyselle.

Anda vajla kycny salьв,
Miң-miң savij өksyz qalьв,
Oramlaqa atьдыла,
Acдан qovalmaj sojlanьв.

Faşistleni azav tişleri
Xalqнь ezmekdi işleri,
Işci xalqнь kynden-kynne
Өsyв varadь kycleri.

Alaqa MQPR qarajdь,
— Boluşluq etiv çarajdь,
Işcile birda suvumaj,
Entda kyreşni marajdь.

Kyreş qьzyvqa varadь,
Toxdavsuz qan aqadь,
Burzujlanь uatьroqa,
Işci xalq kycyn saladь.

SSSR-li:

— Sizni bla viz qarnaşьvьz,
Ajьгьlmazca çoldaşьvьz,
Tutdurcu veri qoluңu,
Oqaj derge va voltavьz.

MOPR-qa clen volurqa,
Bir muratda tururqa,
Kapitalnъ qьsdaв çerden
Kommunizm qururqa.

Kyreşni qatъ tutajьq!
Сьгтав ханслапъ vitajьq!
Ајлансь veri, ekiviz
Сьгьвьзнъ da ajtajьq!

Ekisida birden:

Sav dunjanъ kir ханларьп uatъв,
Wlastnъ viz qolubuzqa albъвз,
Çer usynden kapitalnъ qoratъв,
Zauqluqda raxatlanъв qalъвз.

Faşistleni qarşсььqda işlerin
Umur etiv көzlerine qıjarъвз,
Qurutuv viz ol qaumnı kyclerin
Barъсьпъ qanларьпа vojаръвз.

Birleşdiriv million bercli qollanъ,
Artъqlьqпъ sav dunjadan taşlarъвз,
Kycly etiv kommunizm çollanъ
Bir ьz bla urunuşuv başlarъвз.

Boşalьrla artъqlьqla cacъьв,
Andan sora qazavat da volmazca,
Keң dunjanъ çarьqlarъ acъьв,
Faşizmni vıquusu da qalmazca.

Ol kyn qurur işsizlikni tamъъ,
Xar zatъвъъz plan vla işleniv,
Esgilikni çanъъz qalъъr qavъъr,
Dunja varъъ tyz çol vla kycleniv.

Arъъ deri sen anda men da mъъnda
Hajda işle, hajda kyreş qozqalъъv,
Çavqa qarşъъ turuşajъъq varъъnda
Leninci çol ajtxan vla uzalъъv.

1934 ç.

Prizъwnikni auzundan

Prizъwnik dev atadъla atъma,
Çъjъrma eki çyl saqlъm ketgenlej,
Qarşъъ turluq kelsin veri qatъma,
Baş cartlar bizge çuvuq çetgenlej.

Savxanlanъ uatъrвъъz varъъsъn,
Ekincide allъn veri burmazsa,
„Bizni sowet vacxavъznlъ icine
Toңuz vurun xamxotlarъn urmazsa“.¹

Qъlъcdan çiti qurcdan da qatъdъ
Men kesine varъv kirir askerim,
Qъzyl asker anъ sълъ atъdъ,
Quanadъ ol askerge çyregim.

Savxanlanъ uatъrвъъz varъъsъn,
Ekincide allъn veri burmazsa,
„Bizni sowet vacxavъznlъ icine
Toңuz vurun xamxotlarъn urmazsa“.

¹ Stalin.

Bilim və hər bir sənət iləni,
Həzrlənər çavla səvər çollağa,
Səutlərim hər küclü viləni,
Biz minərbiz qurc temirdən atlağa.

Səvənlənər uatərvəz hərşən,
Ekincide allən verə vurmazca,
„Bizni sətət vəsəvəznə icinə
Təqüz vurun xətxotlənə urmazca“.

Səutləni qatə vəjləv vəlləgə,
Səvən vəlsə biz allənə kətərviz,
Qorquv vərməj sosialist çərlləgə,
Quş usxənca səv dənjağa çətərviz.

Səvənlənər uatərvəz hərşən,
Ekincide allən verə vurmazca,
„Bizni sətət vəsəvəznə icinə
Təqüz vurun xətxotlənə urmazca“.

Suvğa kirsek, səvəq kiviək çuzəviz
Ullu, tərən em küclü tənizlədə,
Kəpətlən çölün qəsxə üzərviz,
Orun vərməj vizni sətət çərllədə.

Səvənlənər uatərvəz hərşən,
Ekincide allən verə vurmazca,
„Bizni sətət vəsəvəznə icinə
Təqüz vurun xətxotlənə urmazca“.

Xavada da qanatlıca ucavbъz,
Birgevizge tovla, oqla keltуrуv,
Sav dunjada teңlik çolnu acarvъz,
Zalimlikni, artъqlıqнь ɵltуrуv.

Savxanlanъ uatъrvъz varъsъn,
Ekincide allъn veri vurmazca,
„Bizni sowet vacxavъznъ icine
Toңuz vurun xatxotlarъn urmazca“.

Çerge tyşsek, bir qajqъsъz çуrуjvуz.
Tov cacъlsa tijmez kivik kijiniv,
Burzujlanъ viz uzaqqa syrуrvуz,
Işci xalqla, verc qollula syjynuv.

Savxanlanъ uatъrvъz varъsъn,
Ekincide allъn veri vurmazca,
„Bizni sowet vacxavъznъ icine
Toңuz vurun xatxotlarъn urmazca“.

Çaraşvnu izlev turqan çolubuz
Xar qъralda sowet wlast saldъrъr,
Ma vu vercli em ezilgen qolubuz
Qazavatъnъ uzaq sozmaј qaldъrъr.

Savxanlanъ uatъrvъz varъsъn,
Ekincide allъn veri vurmazca,
„Bizni sowet vacxavъznъ icine
Toңuz vurun xatxotlarъn urmazca“.

Faşistleni qavan kivik tişleri
Umur volub allarъna tɵgylyr,
Ol itleni xar bir tyrlы işleri
ɵmyrynde tigilmezca sɵgylyr.

Савханлань уатъгъыз вагъсьн,
Ekincede алън вери вурмазса,
„Bizni sowet васхавъзнъ icine
Тоңуз вурин хатхотларън урмазса“.

Bizni Qъзы askerleni icine
Klass çavdan bir kişida qojmavъz,
Sъjъь atъь atav анъ атъна,
Sora tutub mizамън'a ojmavъz.

Савханлань уатъгъыз вагъсьн,
Ekincede алън вери вурмазса,
„Bizni sowet васхавъзнъ icine
Тоңуз вурин хатхотларън урмазса“.

Prizъwnik dev atadya атъма
Çъjъьма eki çы saqlъm ketgenlej,
Qarşь turluq kelsin veri qatъma,
Başь cartlar vizge çuvuq çetgenlej.

Савханлань уатъгъыз вагъсьн,
Ekincede алън вери вурмазса,
„Bizni sowet васхавъзнъ icine
Тоңуз вурин хатхотларън урмазса“.

1934 ç.

Pioner çъгсьq

Ajtadъ atam,
Аньса anam
Alqъьн ne xalda turqanларън,

Ketmej qajqyla,
Eziliv ala,
Çyz miñ saqıyşla qurqanlarǵn.

Çykleri aur,
Sırtlarǵ çaur,
Bykleniv çerǵe kirgenlerin,
Sanlarǵn tuje,
Otdaca kyje,
„Nek çaşajvız viz“ degenlerin.

Mutxuz vetlerin
Em çyreklerin
Qan çylamıqla çuvqanlarǵn,
Alanǵ vajla,
Ezgen qaumla
Tar gözende vuvqanlarǵn.

Çerleri volmaj,
Işleri oñmaj,
Amalsızdan sarnaqanlarǵn,
Ötmej sözleri,
„Kөрmej көzleri“
Мыдахлырғын сынақанларǵн.

Biz'a çyrlajvız,
Çarǵq oñajvız,
„Pionerdi“ vizni atıvız.
Mijik usadı,
Çolun acadı,
Qurcdan işlened qanatıvız.

Kelgendi zaman,
Oqujbuz xaman,
Ketgen kir ɵmyrny kɵrmejbiz.
Pioner olda,
Kitavla qolda
Oquv işibizni vɵlmejbiz.

Өksyz bolmazca
Artxa qalmazqa
Birge sьjь onov etdile.
Ariv qьььqqa,
aнь oruqqa
Yretgen olnu begitdile.

Оvkomolubuz
Em tyz olubuz,
Bizge ol vařсььq etedi.
Işge tyzetgen,
Ariv yretgen
Xar kyn onovlarь çetedi.

arьq kynuьuz,
Aсьq kɵlyьuz,
Leninci ař tɵly ɵseviz.
Bilimni aьь,
Aңa kyc sala,
Cirik oruqlaнь keseviz.

Buzov tɵlyny,
Saьь kɵlymy,
Men qadaьь řeřge aloqanma.

Mal əsdyryvge,
Alqa ətəvge
Komsomolda vorclu volqanma.

Fizkulturanь,
Allaj çollanь
Qatь tutub alqa ətəviz.
Çurtnu saqlarqa,
Anь çaqlarqa
Kəsibizni xazьr etəviz.

Kolxoz elibiz,
Çanь çeribiz
Çыltьrajdь çurtnu çarьtьv.
Klass çavlaqa —
Ol kulaklaqa
Buzulmazlyq kucyn tanьtьv.

Quanьv atam,
Anьsa anam
Endi ara çolda çaşajla.
Malqa em çerge
Urunub birge,
Encilik dunjasьn voşajla.

1935 ç.

Partijanь tazalavqa

Işni sьrtaв, artxa tьjьv turqanla
Işci xalqqa çavluqlarьn çaşьrьv,
Çyreklerin ters çolaqa virqanla
Aldav vla zamanlarьn aşьrьv.

Qurc nizamlı partiyalı içine
Buzuq salır opovların etgende,
Razı volmaj anı ösgen kucune
Kövgen vezi atılırqa çetgende.

Ol qaumla bildirdile keslerin,
Qarşılıqlıa viruluşub alları.
İşni vizar çarı ketiv esleri,
Asıq boldu çyrytyvcy çolları.

Andan sora tauş sırdı kerilib,
Minle vla adamlı saqajırca.
Tazalavqa erkinlikle verilib,
Har kommunist anı esge alırca.

Tevredi ol qanatları çajıla,
Sıjlı atı için taza eterge.
Klass çavnu allaj safdan ajıra,
Zaman çetiv ala andan keterge.

İş vaşlandı savlaj çurtıa sinenlej,
Har kommunist elekdeca syzylyb
İşge qarav volumları bilgenlej,
Barı közge asıq tuvra körynyb.

Asıq etdi xalq icinde köbleni,
Bazmandaca işin cekgen zamanda.
Aldavluqcu volub turqan kirleni,
Kesin birda tyzetmejin xamanda.

Aq askerde alсылықны tutxanla,
Keslerini çavluqların көргызытып,
Talaj қызы-askercini қыропанла.

Milletsilikni qatъ tutxan birle
Partijanъ saflarъna kirgen elle.
Bizge qarşы ajlanъvcu көv kirle
„Ma viz da kommunistviz“ degen elle.

Birevlen da tyken yjge qaratda
Part viletin vergen edi kulakga,
Araqъdan qarnъ tojar muratda
Axsa aldъ anъ salъv zalokga.

Allajladan oblastъvъz syzylyv,
Kir xanslarъ tazalanъv kerildi.
Сьрмаuqla tamъrъndan yzylyv,
Kamiseden vьllaj xapar verildi:

„Kolhoz çaşav tav ellege sinendi,
Klass çavnu çyregi tuzca eriv.
Malcъlъq da ajaq ysge minnendi,
Ara mylkny çolu bla tyrleniv.

Acьqlanъv çyzle bla çyrekle,
Nögerlikge talrъv allъn burdula.
Kөv voluv kolhozqa degen tilekle
Buzulmazlъq ara mykle qurdula.

Qralъvъz vizge salqan zatlanъ
Artъq etiv varъsъnda voşadъq.
Kenne sozuv çigerca qanatlanъ,
Çanъ çыlnъ planlarъn vaşladъq.

Terezede, Çögetejde alaca
Sxavatda, Qъзы-Qaracaj ellede
Kolhozla begigendi qurc qalaca,
Varъ siniv çyreklege-köllege.

Kulturalь işibiz da toxdausuz
Barь əsyv birden alqa atlaydь.
Quancь socialist çaşavuvuz
Quralьv endi çahillik cartlaydь.

Inançanma bu işleni varьna
Kəv zatlanь volumlarьn aңlav.
Kunden-kynne çaşav əsed allьna,
Men da turmam endi vьlaj tьңlav.

Səz vereviz işni qatь tutarqa,
Oquv bla virda artxa qalmazca,
Qaraңььq çolnu qojmaj vutarqa,
Sьjь safda bilimsizle volmazca.

Səz vereviz tav elleni icinde
Çahillikni virda qojmaj taşlarqa,
Tazalançan partijanь kucynden
Xar bir işde alqa ətyv vaşlarqa.

Səz vereviz malсььqнь kəlturyv,
Uzajmajьn al orunnu aььqqa,
Сьrtavlanь çoq etiv em əlturyv,
İşibizni em mijikge saььqqa.

Səz vereviz ara mylkny saqlarqa
Kolxozcula keң çaşavlu volurca,
Atlam saььn kolxozlanь çoqlarqa
Keң sьrtlada fermalarь tolurca.

1934 ç.

ТЪШЫРҢЛАҘА (1-сi сjezlerini көзыvyнде)

Qara тиваннь толqunларь,
Ась, суvуq, иv законларь
Qььньqььнь ете еdi.
Вaj да, вjй да душманльq tutув,
Etigizni сajnamaj çutув,
Qавьрьqььzqа көме еdi.

Temir vиqovda çaşaj egiz,
Avqа тышgenne uşaj egiz,
Birda асдырмаj көзыgyzny.
Oquvnu sizge xaram etiv,
„Adamsъz“ derden uzaq ketiv,
Eşitmejelle sөзыgyzny.

Bere edile sizni erge,
Өmyry тынсльq tavmaz çerge,
„Syjemise“ dev soruv volmaj.
Dunjaqьz çьlavda keterca,
Qajda pelax sizge çeterca,
Muratьqьz ne azda tolmaj.

Çьlaj-çьlaj көзыgyz көvув,
Çьlavnu inar bla төgyув,
Eşitirge kişi syjmej ed.
Otov yjde av саль elle,
Çаньнь savdan аль elle,
Qььньньь kişi vilmej ed.

Nasıv bolsa, verne eteren,
Varıbnı kolyne çeteren,
Ol közyvde közyn „çarır ed“.
Qıjbnı bolsa, çuqda etalmaj,
Kışını kolyne çetalmaj,
Dunjanı çılav bla varır ed.

Qan çılamıq tıge kızılerin,
Çapraqdan ıtmej sözlerin,
Qara kynlerin sozulur ed.
Kece-kyn da tarala, çıljaj,
Çaşavun, kynun xaman alaj,
Sıfatın artıqda vizulur ed.

Urlaj elle sizni malnıca,
Qıj syryvge savxan çallıca,
Emda toxdamaj tyjyvleri.
Çılanca emiv qanrıbnı
Sıqara elle çanıbnı,
Qan çıqı volub kirivleri.

Erinden sıqarıca volmajbnı,
Sıqama desen da onmajbnı,
Zakon, şeriat alaj tylmedi?
Kıvısyne kyndeşin var ed,
Anda çolun vıtynda tar ed,
Ajtıbnı, anı kim vılmedi!

Ol zamanda kışı tanmaj,
Dunjabnı vara edi çarımaj,
Çanıznı Oktjabr kyn tuvdu.

Min-min işcini birleşdirib,
Qarşыьqqa dev kyreşdirib,
Alanь bu çurtdan quvdurdu.

Bu çaşavda tavьв erkinlik,
Adamlыqda kertida tenlik,
Qaraqьz da ojum alьqьz.
Ullu şaxarlaqqa cасыьв,
Sizge dev şkolla acыьв,
Qalaj zauqdadь хальqьz.

Tatль көget aqadь sizge,
Bytev kolxozcu eligizge,
Betigizni nyrca çarьtxan,
Birlik çolqa işlej-uruna,
Qaqьв klass çavnu burnuna,
Bu çaşavnu kycyn tanьtxan.

Boşlandь vuoovlu qoluquz,
Sozializmaqadь çoluquz,
Uv тыrnaqlanь uatxansьz,
Sizni хajvanca көrgenleni,
Emda itni сыьп bergenleni
Barьп kenne kyrev atxansьz.

Unuqmaqлыq ketgendi kerі,
Çarьqlыq vurulqandь veri,
Oldu sizge qanatla sallыq,
Entda ac көзyny çarьqqa,
Çaşav çoqdu qaranььqqa,
Sizsiz vaş orunlanь allыq.

Əsedi sizni kolxozuquz,
Aña çarьq kəlly voluquz,
Oldu sizni kenne atlatxan.
Oldu encileni çьjьra,
Вагьп ара mylkge qujdura,
Oldu kulaklanь sacratxan.

Birleşivny kycyn kərgyze,
Esgilikni çollarьn yze,
Ullu quanc bla keldigiz.
Entda çol acar çoluquzqa,
Amanat salad вагьqьzqa
Sizni birinci sjezdigiz.

Асьла volub вагь çolnu,
Çurtuvuz birden çарь çolnu,
Partija sizden da izlejdі,
Kolhoz mylkny əsdygyr ycyn,
Demenili eterge kycny
Тььгьv ullu kycdy dejdi.

Kyreş, al orunnu çiverme,
İşni qatь tutub serme,
Çaşav entda alqa kerilsin,
Bytev kolxozlanь вагьна,
Çaşларьна em qьzларьна
Xurmetli çaşavla verilsin.

Çарьq көzle entda çарьсьп,
Esgі avun qьгьv вагьсьп,
Kəm qавьгьна, veri qovарma,

Анда манда қалып кетгенін,
Өsymlege иву çетгенін,
Көрмеј endi ne azda барма.

Bu kynleni sizge tuvduqan,
Çurtnu başdan ajaq çuvduqan,
Çaşasın vizni partijavız!
Аңа алысқып етисы,
Kommunist çolqa yretivcy,
Çaşasın Stalin başсывız!

Gazetge

5-ci majqa

Unku volub uatylqan ömyrde
Közyvuzge avnu salып vajlalla,
Dunjavız keter kивik tar көrde
Bizni alaj tutar çolnu sajlalla.

Saldыла da çyreklege qorquvnu,
„Xaram“ etiv gazet, zurnal oquvnu,
Ala vizni adam kивik көrmelle,
Tilivizde erkinlikni vermelle.

Tuşuv viz zalimleni tuzaqlына,
Çaşaqanvız көв çыла uzaqlына.
Totlandыла асыlmajып көzyvuz,
Sölessek da алыпmajып sözyvuz.

Aхьгьнда uatxanvьz-cacxanvьz
Taşnь, tavnu varьsьnda qьzartьv,
Erkinlikni eşiklerin acxanvьz,
Çurtuvuzqa vajraqlanь uzatьv.

Andan sora arivlandь çolubuz,
Varьvьzda tanьjvьz em vileviz,
Boşlannandь vıqavlanqan qolubuz,
Endi vьgyn gazetleni көreviz.

Xava kivik qьmьldajdь çurtla da
Araьvьzqa çajьlvь ol sinenlej,
Oqujdula çaşla, qьzla qartla da
Varь anь vek vaqalь көrgenlej.

Biledile sav dunjanь ysynden
Nenca tyrly işle vola turqanьn,
Gazetleni, zurnallanь kucynden
Kimle ne tyrly planlanь qurqanьn.

Biz da anь eskereviz, vileviz,
Partijanь qurc sautu gazetdi,
Oqurqa va acьlqandь tiliviz,
Çanь dunja anь vizge yretdi.

Afrikada, Azijada volqanьn,
Ewropanь, anь kivik qalqanьn
Xaparlarьn erlej alьv çetedi,
Icivizde varьn acьq etedi.

Leninni em Stalinni çoluna
Oldu vizge aqьl veriv kyreşgen,
Milletleni, qaldьrmajьn varьnda
Keslerine kerek tilde sөleşgen.

Çurtubuzda udarnikle, alçyla—
Şavançyla, işcile em malçyla,
Barь anь vek şylь da korelle,
Kunden-kynçe artьq vaqa verelle.

1935 ç.

Bardь amal

Ara mylkge qьzьv varqan çolubuz,
Qaçьqmajьn çarьq çolqa kyreşed.
Birlik kycde işlev vla qolubuz
Kerek volsa, tavnu eki yleşed.

Bardь vizni xar kerekli zatьvьz
İşvizni eşymlerin vөлmezge,
Alqa cьqьv ajьlyrca atьvьz,
Artxa qalьv mьdaxьqнь kөрmezca.

Sosialist çoruq vla çyryrge
Kir dunjadan qalqan zatьv qurutuv,
Klass çavnu icivizden syryrge
Kolxozcula birleşivde qol tutuv.

Bardь eşyз, bardь urluq gөnlede,
Şavan işni voişewikca voşarqa,
Qaracajda xar bir tyrly ellede
Malь sanьn eşdyryrge-qoşarqa.

Vardь adam, vardь saga хансьна
Хар bir myrzev şatik volub əserca,
Ань kivik çol асьқдъ mallaqа
Az zamanna kəltyrylyv keterca.

Baş işiviz mal əsdyryv volmaqнь
Esge аьв ань vla varьвьз,
Ol iş vla vaş orunnu almaqнь
Çollarьна kycуvuzny salьвьз.

Ol zat ycyn kerek volad işlerge
Bir vizovnu, bir qozunu çьqmaјьп,
Əsymlerin аlqа kycly vururqа
Ajtyьннан çoruqladan сьqmaјьп.

Ol zat ycyn kerek volad аьrqа
Хар bir adam eter işin voјnuna,
Sosialist çolqа kycny salьrqа
Bek qucaqlav ara mylkny qoјnuna.

Ol zat ycyn kerek volad savarqа,
Qazavatxa kirgen kivik kyreşiv,
Хар bir işni texnikasьп tavarqа,
Kerek çerge iş qьjьппь yleşiv.

Ol zatlanь varьсьнда tolturub,
Çьl artьна əxdemleniv çeterbiz,
Birleşivde, bir aqьlda qol tutub,
Qaracajьп аль erkes eterbiz.

1934 ç.

Udarnikle

Ken çaşavnu qurc qalasın qururqa,
Encilikni çaпь çolqa vururqa,
İşlejdile udarnikle kelleniv,
Klass çavnu iclerinden ajьra,
Aпь kivik çalqavluqnu tajьdьra,
Baгь бирден işge kyçly kelleniv.

„Amal çoqdu ozuv alqa ketmejin“,
„Qojtavьz—dev—ullu mylkle etmejin“,
Çyrekleri çьltьrajьdь-çaгьqдь.
Encilik da kynden-kynne sөгyled,
Ara vajьq yslerine tөгyled,
Zamanlarь quancьla varьqдь.

Baгьv kirsen iş etilgen çerlege,
Qoşlaqa, fermalaqa em ellege,
Semiz volub gyryldejdi mallarь.
Maşınaca işlerin da qorata,
Kynden-kynne bilimlerin çaгьta,
Ma alajьdь ol qaumnu xallarь.

Arivluqda, kөblykde, kirsizlikde
Açьq etiv qarьvlarьn birlikde,
Baгьsьda al orunnu alalla.
Qьзыl vajraq iclerinde qьzara,
Udarnikle birlik qolda uzala,
Kөrgenlege ariv ylgь salalla.

Qollarımdan tüşmejdı kitavlar,
 Çarqıqda gazetleri zatlar,
 Kerek bolsa, alyv oquv başlajla,
 Bolşewikca ɵsyv alqa varıvda,
 Birleşivny kucy vla turuvda
 Mutxuzluqnu erlej uruv taşlajla.

Xar bir işni közyvleri kelgenlej,
 Varıv ana aqyların völgölej,
 Anı erlej etedile qadalıv.
 Sosialist çoruqlarıv tańta,
 Esgilikni tamırdan uata,
 Udarnikle bir qol vla uzalıv.

Erişmeklik orun alad alada,
 Anı ucıvdu varqanlar aldı,
 Partıjalarıv tyz çolların tutalla.
 Sowet vlast ajtxan kiviç çollar,
 İşge hazır demenili qollar,
 Kemlikleni varında qurutalla.

Bu erkinlik çiltinlege qıvanıv,
 İşlerine çyrekleri inanıv,
 Birlik kucıv tańtalla çavlaqa.
 Qac vaşına xar zatların vitdire,
 Planların artıq etiv çetdire,
 Mal çaraşad fermalaqa, vavlaqa.

İş kınlege haq alyvıvı zamanda,
 Çalqavluqnu sajlavlanla xamanda
 Haqsız volıv, ulyş tavmaj qalalla.

Aqýllarýn ara mylkge wølgenle,
Işni kerti udarnikca kørgenle
Savljaj çyqla kereklerin alalla.

1933 ç.

Была нек оқумайдыла?

Artxa qalqan bir qaumnu kørgenme,
Saqlaş et da bir qaracъ хална,
Klass çavdan uv çetgenin wilgenme,
Oquvdan ken qызcъqlaň varъna.

Şkol yjge kel dev көв kyreşelle
Махаметни qызcъqlaň Çаһытхаһна,
Anca sajn varъv воş kyreşelle,
Qaracъ ne sьltav cъqlađ aңa!

Atasъ Махамет esgi satъvcu,
Zalimlikni-artъqlыqнь kucynden,
Kesi çalcъqlaň terin alъvcu,
Ketmegendi көв totlarъ usynden.

Ol'a qызъn qalaj ijsin oqurqa,
Sowet şkol aň çavud, vilesiz,
Andan ese uşasъn dejt soqurqa,
Allajlaň хalisin'a көresiz.

Aň tuvra хонşu qызъ Tatъv'a
Махаметни tuzaqlъna kirgendi,
Söz seleşiv ol da Çаһытхан bla
Közlerine av salъrqa sygendi.

Усунсу хоншу қызларь Asijatdъ,
Ol da çazьq andan ylgь alqandъ,
„Erişiv“ kesin çarьqlьqdan tьjadъ,
Alaj bla yjde çatьv qalqandъ.

Усусь da erişivny sajlalla
Уslerinden mutxuz avnu atmazqа,
Kөzlerin da qatь qьsьv vajlalla,
Oquv-bilim көgetinden tabmazqа.

Kertisi va qьzlaqа „çоqdu“ sөzьm,
Aldajdьla yjlerinde alañ,
Igi saqьş et da aңьla, көzьm,
„Erkinligi atadadъ valañ“.

Махаж қьзьна—Татьвоqа sөleşiv:
„Endi sen şkolqа varma“ degendi.
Ma Alij da añь kivik kyreşiv,
Bajdьmatxa añь dersin bergendi.

Ekisida Махаметge тьңьlav,
Аñь sөzьp razь volub aldьla.
Işni ala ters çañьna aңьlav,
Qьzларь da çahil volub qaldьla.

Xalimatnъ sөzge qоşmaj keteme,
Sөz bergendi çiverirge qарnaşь.
Endi çьrnъ artьna da çeteme,
Oquvdu vi çañь çolnu çoldaşь.

„Qьzьm syjmejdi oqurqа“ desele,
Inanmajdъ ana virda çьregim.

„Barmajvьz“ dev ajtalla, yretsele,
Oldu kerti çaşavda da көrgenim.

Çыль төрт замань

Çаз

Çаз ваşьнда хар затла
кеңерилів ваşьларла,
Quanc volub вагьсь
мьдахьқнь таşьларла.

Qarla, vuzla tilleniv
tenizlege keterle.
Çanvarla көlleniv
çaj yjlerin eterle.

Çавьв ketiv çerleden
vet tyrsynу асььг.
Ань savlaj usyne
көм-көк кьрдьк сасььг.

Ariv xalda terekle
çapraqlarьп ijerle,
Çарьқ volub көлли
çaj kijimle kijerle.

Bytynda vek kolhozla
işge qatь volalla,
Çerni qarь ketgenlej
pluglarьп salalla.

Udarnikle al vermej
васха, саван сыгырле,
Boş minutnu çivermej
tiri-çiger çyгырле.

Aşьoqьв işlerine
birden qovub qalalla,
Çerni tyvyn vaşьna
тьсьтмаьн бурalla.

Savan işge taң atmaj
erlej turub çetelle,
Udarnikle al volub
işni çenilletelle.

Sosialist çol bla
erlej urub voşajla,
Сьртнь, qolnu qaraltьв
syjynuşьв çaşajla.

Aңa сьртмаv volqannь
işden kenne uralla,
Çarль xalqнь вагьсьн
keslerine бурalla.

Uaq tely көв volub
qoşuladь mallaqа,
İşni allьn acadь
mal ösdyryv çollaqа.

Kolxozla da birleşiv
sırtxa-qolqa ketelle,
Birlik çolda birleşiv
malnъ semiz etelle.

Bu közyvde inekle
kėk kыrdыkdan tojalla,
Вагъ otlarqa vasъnъv
vicenni da qojalla.

1932 ç.

Çaj

Birda qalmaj tuarla
ėkyrųşyv kelelle,
Inekle da ol kynde
celek sytle verelle.

Maj-maj ete qozula
teren xansxa vatalla,
Analаръ issilev
salqыn sırtда çatalla.

Çaj kynleni çiltini
çыltыrajды-çanady,
Kėkden çavqan çavum da
çыль volub aqady.

Sytlerini artыqыn
zawodlaqa verelle,
Ajaz-salqыn sırtladan
cagaqa dev kelelle.

Birda qojmaj xansların
arıtıv raхat volalla,
Анъ өсер çапна
volıan kycny salalla.

Маңыладан terlerin
çiger qaum төгelle,
Kerti işde xomuxla
төве сайн сөгelle.

Tyrly-tyrly malların
çajıqların erkindi,
Munu көрген çavların
çyrekleri erijdi.

Alaj bla çajların
хазна қалмај ketedi,
Bicen işler ajların
terk oıuna çetedi.

Qыşыqların biceni
belge çete voladı,
Çajqala turıan хансла
варın sytден toladı.

Андан sora bir тауш
çurtuvızда сасыр,
Çalқда kerekleni
еşikleri асыр.

Хазыр turıan kolхозла
çalқ, senek аырла,
Erişiv çolu bla
erlej işge варыла.

Kolhoz çýjýn tebrejdi
qolla oña kerilib,
Bir qaumla çatalla
kulaklağa terilib.

1932 ç.

Qac

Issi bolğan kynuvuz
mutxuzlanýb tijedi,
Mьdaxlanñan tylruxun
bek qarývsuz ijedi.

Bu kəzyvde terekle
çapraqlarýn taşlajla,
Uaq-tyek əsgenle
sarqalýşýb baslajla.

Turnala da sewerden
jug çapýna ketelle,
Qыş bolmavcu çerlede
mekamlarýn etelle.

Ullu, mijik tavla da
çavluq qыsýb aqarad,
Ol kəgergen qыşýqla
barýsýda sarqalad.

Tyrly-tyrly çanvarla
teren çerge sinelle,
Qatý qыşny ala da
çeterigin bilelle.

Sajqalalla savaqla
altyn kivik sarqalav,
Çyjar közyv çetedi
vaşsýqlarý aqarav.

Aşyqalla kolhozla
tirilikni çyjarqa,
Aný qarqa tevletmej
gönlere qyjarqa.

Mañylajdan ter tögüv
xar kim qulluq etedi,
Kyn qysxaraq bolsada
uzunna çetdiredi.

A'aj bla varýsý
taşvulnu voşajla,
Syrtda-qolda gevenle
çulduzlaqa uşajla.

Ullu, keñ çajlyqladan
varý elge kelelle,
Qyş qatýqdan toluşuv
yjlerinde gözenle.

Bu közyvde kolhozla
iş kynlerin tergejle,
Işlemegen qaumqa
birda ylyş vermejle.

Igi kolhoz xalqqa da
ariv ylgy acadý,
Enci mylkcy suqlanav
kolhoz tava qacadý.

Savlaj çerni aqartıv
 vıjaqı qar çavadı,
 Çel qarnı voranlatıv
 malnı bavqa quvadı.

Suvlada, kəzlevlede
 buzla buzlav sarqalla,
 Çavqan qarla cegetde
 butaqlanı qırqalla.

Buzlauqdan qavrıla
 birer „terek“ volalla,
 Cıñur-munur çerlede
 teren kyrtten tolalla.

Ertten sajnı şkolqa
 şkol çaşla varalla,
 Dersge birden qadalıv
 aña kycny salalla.

Enci, gitçe mylkcykge
 xar kim kesi qarajdı,
 Belge çete qar toluv
 ıñıq çercik marajdı.

Kolhoz malla çańsa
 çıbı vavda turalla,
 Birleşivny kycynden
 qarnı kerı uralla.

Soqmaq volub oramla
ajaqlanъ tajdъrad,
Tik çerlede voranla
ullu kyrtle ojdurad.

Baramtala køv volub,
kimle tyzde qalalla,
Çaj işlegen qaumla
bek quancıъ volalla.

Alaj bla birazdan
voran, suvuq ketedi,
Salamlaşъv çazъvъz
vъjaqъnlaj çetedi.

1931 ç.

MARIJAM BLA AFENDI

Тузетиллиб, късхартыльпыб екинчи сьрдапъ

Qojcularь qarьvsuz
yjlени biri elle,
Kişi xaqnь aşavdan
kesleri keri elle.

Kөв заманнь uruniv
biraz mal da eđdile,
Maңыljadan ter төгүв
ваşларьн вегитdile.

Beş qarnaş bir da egec
ata, ana qolunda,
Kөв qьjьnlьq көrdyle
patcaхьqnь zorunda.

Biri onov etgenne
qalqanla da тьңылав,
Ань ajtxan sözlerin
tyz aqьlda аңылав.

Beşisi da birgelej
çaşarларьн syjdyle,
Ol seveden ajьlmaj
kөв заманнь ijdile.

Zalimlikni zamanь
zalimligin etmese,
Вълапъ униқдугув
хажванпъса çekmese.

Bajla kivik въла da
şkollaqa альпса,
Оl qaumqa тавьлап
оқув, bilim тавьса.

Birda işek çoq edi
uruna vilmezle dev,
Çavnu, tosnu eskeriv
işlerin көrmezle dev.

Zalimlikni zamanь
ваş erkinlik vermejin,
Тамам çahil қојқан ed
adam kivik көрмеjin.

О' себевден қарапъ
варъсьда қалдыла,
Kesleri da mollaqa
aldanғанla boldula.

Egecleri Marijam da
gokga ханса ariv ed,
Апъ көрсен, көзlerin
tuvra қатъв қалыр ed.

Оқуроқа da termiliv
көргенинден tilej ed,
Kimni қалај турқаньп
сақьş etiv vile ed.

Alaj bla zamanь
çuvuqlaşьv çetgen ed,
Ariv bitgen sanlarь
kөvny suqlanc etgen ed.

Dunjaqa nyr salqan çaj
volçalь çetiv ketdi.

Qьş keledi dev qorqub
xalq da vaşьn begitdi.

Terekleden çapraqla
çel urqanlaj aqa ed.
Tyrlы-tyrlы çanvarla
qьş ornunda vuqa ed.

Qьşьqlada xans qalmaj,
varьсьda çalandь.

Bajlanь allarьnda
antavlarь qalandь.

Sьrtнь, qolnu aqartьv
vьjaqь qьş çetgen ed,
Xar bir zatнь vuzlata,
çerni mьdax etgen ed.

Oramlaqa qarasan,
tojnu-xarsнь көre eң.
Tevsev-ojnav sen anda
sanlarьць kere eң.

Toquz-on yj bir kynde
birden kelin ala ed.
Çьль ol zamanьnda
xaman alaj vola ed.

Boranlatъv tavladan
aсъ ajaz ura ed.
Cөv vaşcъqla da birer
terek volub tura ed.

Ol kynlede Alij da
qatъn aльv kelgen ed.
Toj eterge yjleri
tamam aqъl vөлgen ed.

Ertiden vla ertderek
qъzla cъja vaşlalla.
Tojdan qalqan işleri
san etmejin taşlalla.

Guzabalav, aşьoъv,
cъjъn volub cөtdile.
Munu tojoqa eltirge
erlej xazyг etdile.

Çalan sevgen kijiniv,
Marijam tojoqa tevredi:
„Bu suvuqqa men tözuv
qalaj turluqma“ dedi.

„Andan ese tonumu
erlej aльv kijeim,
Ol palton çavluqnu da
men sьrtъma ijeim“.

Alaj vla ajlanъv
yjge kiriv tevredi.
Biri turtda samlanъv,
erkinlikni vermedi.

Marijamnъ sөzүne
vargьsьda kyldyle:
„Ajьvdь saңa ol sөz,
sen çaş qьzsa“ dedile.

„Çaş vaşьnъ qart etiv
ton kijerge volurmu,
Alaj bla cьrt seni
çaş syjerge volurmu“.

Aңa çuav etalmaj,
soqurapьv qalqan ed.
Bu ajtylqan sөzleden
ujatly da volqan ed.

Bara edi guzava
tuvra tojqa atьlv,
Terlev cьrqan etine
acь, ajaz qatьlv.

Qьxьхь kynny ertdeni
şьqьrdata vuzlanь,
Quruşduruv qojarca
allaj çalan qьzlanь.

Avruv vasьv olsaqat
saqьşlanьv vaşladь,
Birda cьdav volılnaj
ketdi, tojnu taşladь.

Erlej kiriv otovqa
çөkdy pecni allyna,
Bu xapar da çajьldь
tөгerekni vargьla.

Апъ көгүв қатыла
çовви волув кeldile,
Көзүв-көзүв тыкуруз
„көз волқандь“ dedile.

II

Бек қыналыв уjne
kesi çyryv varqan ed,
Olsaqtadan төшекге
мыльгьн da salqan ed.

Atasъ em anasъ
qajqьlanыв turdula.
Tijre-xonşu varьсь
keliv-keliv sordula.

Ketiv апъ çarьvu
tirilalmaj qalqan ed,
Xar sanьndan avruvu
birden tutuv alqan ed.

Qarnaşlarъ usyne
virda qalmaj keldile,
Varъ qarav көzune
„ne volqандь“ dedile.

Ajtъv başlad sözlerin
orunduqqa olturuv,
Duqum kivik көzlerin
çьlatuqdan tolturuv.

Xaragında begitdi
qalaj avrив qaloqanь,
Kerti volub avrивnu
ne seveden aloqanь.

Ertidenla daqьda
taң atmajьn keldile,
Munu sөzyn uşatmaj:
„köz voloqandь“ dedile.

„Marijamнь avrивun
biz azьmsьz vileviz,
Tьncьlьq tavьsn kesi dev
tykyryrge keleviz.

Xar kim tojoqa qьzlarьn
çasanďgьv ijelle,
Andan sora көvune
aman көzle tijelle.

Ol kyn Marijam tojoqa
bek çasanьv varoqan ed,
Boloqan adam көzune
varь qatьv qaloqan ed.

Tykyrykdy, duadь
endi anь darmanь,
Doktor qarav sav eter
çoqdu birda amalь.

Çenil volub busaqat
afendige savьoqьz,
Andan alьv duala
siz vojnuna tarьoqьz“.

Alaj vla inirde
варьсьда ketdile,
Olsaqatda yjleri
вьлаj onov etdile:

„Afendini kəlyne
çetiv igi qarasaq,
Ol ajtxannь tolturuv
çyregine çarasaq.

Razь voluv erikmej
xaman keliv qarar ed,
Kerekლისin tavsa va,
bir işeksiz çarar ed.

Ань etgen duasь
qavьl volmaj qalьrqa,
Çoqdu amal bu avruv
alajsьz sav volurqa“.

Bu sөz vla anasь
afendige ketgen ed,
Bek aşьqьv avruvun
вьлаj asьq etgen ed:

„Çapьz birdi qьzьvьz,
avruv, çatьv qalqandь,
Ань халь ma vizni
esivizni alqandь.

Tijrevizde qatьnla
keliv-keliv qajtalla,
Kөzyv-kөzyv tykyruv
virer sөzny ajtalla.

Qызсыq kesi alañ
unamajdъ sözlerin,
„Тавдым, — deydi, — suvuqdan“
acalmajdъ көзlerin.

Endi tyzyn bilalmaj
savъv saңa kelgenme,
Senden sevev сыqar dev
aqыльть vөлgenme.

Ol qызсыqdan qызqаныр
çoqdu vizni zatyvъz,
Aңa çarar adamqa
qurman bolsun çаныvъz.

Sende көvdy deydile
avruv vaqqañ duala,
Kelmesen, keterikme,
çyregim vek qыjnala.

Beriv-alъv zat vla
seni razъ eterbiz,
Tolu beriv хаqынь
em көlyne çeterbiz.

Ajтсь, çаным afendi,
çan avrutuv eline,
Çarar çerinq var ese,
zat keltirme көlyñel

Ne desen da acыqla,
көlyñdegin qaldырмај.
Amal çoqdu viz seni
kыcуny bir saıдырмај“.

Məndən sora Tavçan da
sözün voşav qaradъ,
„Afendini kəlyne
ne kelir“ deş turadъ.

III

Ava tonu ysynde,
oqa bellik belinde,
Xaçi vərky vaşьnda,
„ber-ber“ volub kəlynde.

Başьn ərge kəlyryv,
sözge kiriv tevredi:
„Qьzьqьzqa, ajhajda,
bek çararma men“—dedi.

„Seni ajtxan sөzynden
işeksiz kəz volqandъ;
Kəz tijgen aman zatdъ,
kəvny çerge salqandъ.

Adamqa oqaj esen,
ol malqa da tijedi.
Sav volurqa syjgenle
dua suvnu icedi.

Bardъ mende duala
ol avruvqa çararьq,
Birda adam tavьlmaz
aqa meni xoqlarьq.

Kerek bolsa, eterme
darmanla vek çaraqan,
Sav bolmaj qalmaq
men kyreşiv qaraqan.

Ert-den-inir tajmajn
yjugyzge çyurme,
Kereklisi saql bir
dua çazv koryme.

Апъ влa болмаса,
мен дарманла етерме,
Ноҳдавaвum тавыса,
хaг минутдан çeтерме.

Alajsyz'a duadan
birde хажь болмаждь,
Çolu влa çyrysen,
çaramaj da qalmajdь.

Busaqat „duaçind“ ge
qaraqqa men ketejiri,
Avruv neden сыqoqanь
viliv acьq etejim.

Kitav acsam vilirme
neden avruv çatхань,
Sora etiv vaşlarma
ol kitavнь ajtхань.

Sana da kec bolqandь,
tevre endi ьzьna,
Ert-den влa çeтерме
qajqьsьz vol qьzьna!”

Razь volub Tavçan da
qajtvь keldi yjune,
Afendini ajtxanьn
çomaqladь erine:

„Noхdavavsuz duala
çaramajdь degendi,
Razь volub sözyme
çьь çuav bergendi.

Ne dese da ajtxanьn
qьzqanmajьn veriviz;
Marijamьn sav etse,
çanьvьzsa көгүvүz.

Ertdevlа kesi da
taң atmaj çeterikdi,
Bu avruvça çarar kivik
bir madar eterikdi“.

Munu ajtxan sözүne
razь voldu eri da;
Sav volub qalьr kivik
kөrdyle ekisi da.

Uşatmadь Marijam
anasьnь sözlerin,
Bir çanьna vurqan ed
mutxuzlannan көzlerin.

Ань eslev anasь
tyz qatьna cөkgen ed,
Erineca аңа da
işni acьq etgen ed.

Allaj sözge Marijam
birda aqyl vələlməj,
Вьлај ајтѣв ҫыладь,
ҫарар кивик көрəlməј:

— Маңа көз волақандь дев
ань усун қыналма,
Alaj ајтхан қамну
сөзlerine inanma.

Işni көre turqanlaj
„kөzdy“ derge ҫararmь?
Suvuq bergen avruvnu
afendile vaqarmь?

Sen alaqa qaramaj
vaşxa madar ҫetsen'a,
Terk oquna aşьqьв,
doktorlaqa ҫetsen'a!

Avruv neden сьqqanьп
qarav, tintiv көyrlе,
Ala birda aзыmsьz
ҫarar darman berirle.

Анасьнь ҫyregi
мьна ullu қынальв,
Ҫуав берив теvredi,
afendige inanьв:

— Ov men ҫarль, Marijamьт,
eşigimi ҫavasa!
Sana allax camlanьв,
ҫav tavasь volasa.

Xar ne tyrly avruvnu
afendile vaqalla,
Tyrly-tyrly çaraqan
dualanь taqalla.

Mana adua çaramaz
dev işekli volqanna
Allax kesi çamlanь
allaj aqьl alqanna.

Alaj ajtsan duala
saqa qavьl volmazla,
Tyz inanьv tursaң'a,
sav etmej da qojmazla.

Afendini ajtxanьn
koredi da kəzuvuz,
Kəkden tyşgen kitabla,
çoqdu aña səzuvuz.

Eki-yc kypny çyryv
doktor izlej varьqа,
Mana ne kyp kelgendi
ol gynaxнь aььqа.

Uckulanna eltiv'a,
andan ese əlejim,
Ol kyp səqьv çanьm da
çaxanimde kyjejim.

Ыьтыр kesiң kərdyң da
Bajдыmatнь volqanьn,
Doktorqа varama dev
çolda əlyv qalqanьn.

Махамет да аньса
alaj volub ketgenin,
Ануб çolda арвась
ne kynlege çetgenin.

Көре туруб алань
men da alaj eterge,
Вармьд çарақан çери
doktorlaqa keterge?

Мьнда bolsa kertidi,
варьв da bir kelirek,
Ne ajtxаньн ешитив
çарагьн da bilirek.

Söz da ajtalmaj Marijam
çuavsьz volub çatdь.
Avruvuni kucynden
aman bla taң atdь.

Kece bolsa, taң atar
dev ne azda ajtmaj ed,
Avruj edi bekden-bek,
ьзьна va qajtmaj ed.

IV

Kyn da ørge tajanьв
ertden азьq voloqan ed.
Sьrtda-qolda mallaqa
xar kim ашьн saloqan ed.

Çanvarla varьсь
кунңе сьорьв қарай ed,
Кун қалайда сььд дев
варь ань тарай ed.

Маријатль авруви
вутун аман волаңан ed.
Батмајтьдь кунум дев
дьгаласха қалқан ed.

Бек ашьорьв Тавқан да
сақлај edi duala.
Келмеј қалдь afendi
дев сьугеги қьjnala.

Тавқан турду төзалмај
entda бир варајьм дев,
Қалқаньль сьltавун
kesine sorайьм дев.

Olsaqtan atlanьв
afendige ketgen ed.
Bir qavdal, eki tymen
„нохдаванда“ eltgen ed.

Барқанлај ақуна ол
keltirgenin көрген ed,
Çaratмајьн алань
вьllaj сьуав vergen ed:

„Маңа дев kelgen esen,
Muratьть асајьм,
Сьугегиме тьjьлген
тьjьтсекни сасајьм.

Nox davansıq uյume
kırmeյ sizge varьoյa,
Brьs etiv turama,
xaqsьz qalam aьroյa.

Tolu xaqь kelmese,
dua qavь volmajdь;
Ala-verе vilmesen,
andan kişi oյtmajdь.

Ol sevevden duavьz
çaramajьn qalьr dev,
Baralmajьn tura em,
Tavçan kellik volur dev.

Endi sen da kelgense,
men çerlejim aյьmь;
Hajda var da uյune,
çenil keltir xaqьmь.

Etsek kitab ajtxannь,
allah da kyc sallьqdь,
Ol zamanda duavьz
qavь volub qallьqdь.

Busaqatda keltirgen
zatlarьnь vileme;
Aнь kesin voşuna
keltirgenne көreme.

Mьdaxlanьv çyregi
Tavçan qajtvь ketgen ed,
Afendini ajaxanьn
anda acьq etgen ed.

Tavçan qatış eri da
 saqıfşılqqa qaldıa,
 Uslerinden ketmezca
 mьdaxılqıñ aldıa.

„Qalaj bla biz anь
 kəlyne çeterikviz,
 Alqıvurun haqına
 ne zatla eltirikviz“

Dev kəv səzle sələşiv,
 muratlarьn acdıa,
 Ujde volqan zatlarьn
 yj tyvune sacdıa.

Myrzevcykge satarqıa
 saqlav turoqan çavlarьn
 Tavkel volub eltirge
 uzatdıa qollarьn.

Tavьloqanпь qaldırmaј
 Tavçan alyv ketgen ed,
 Сава-çorta olsaqat
 afendige eltgen ed.

Munu kəyuv afendi
 ernin-vurnun ьşartdı;
 Erlej çavun qotarьv,
 sautun da uzatdı.

— Tavçan, çanьm, ma endi
duain qavьl vollarıdu;
Ölyr kunu çetmese,
sav volub da qallьqđь.

Allaj dua taqajьm
seirsinir kergenle,
Barьv sorsaң ajьrla
men duala vergenle.

Alaj ajta, sөleşe,
Qojculaqqa kirgen ed,
Çatьv turqan çerinde
Marijamнь kergen ed.

Olsaqtan oquna
cöguv anь qatьna,
Vьlaj ajta tevredi,
bilgic atav atьna:

— Allah-allah Marijamqa
ne ullu көz volqandь!
Сьвьq kivik sanlarь
tyz qьgььv qalqandь.

Azьmsьz qaramasaq,
vek qьjьndь avruvu,
Xaman dua çazmasaq,
keterikdi qarьvu.

Ertiden-inir toxdavsuz
yjugyzge çyryme,
Kereklisi saqlь bir
em vaqalь көryme.

Busaqaatda vojnuna
dua çazъv taqajъm,
Qorquvludu avruvu,
vek qadalъv vaqajъm.

Biri aq, biri qara
eki qocxar sojuquz,
Mylkygyzny Marijamdan
qъzqanmajъn çojuquz.

Alanъ qanъ vla
eki dua çazarma;
Kereklim tavъlsa va,
men kimni da ozarma.

Ma kitavnъ ajtxanъ,
endi anъ etigiz;
Mъnda kesmej qojlanъ
arъ vizge eltigiz.

Keslerin çaraşdırgъv
ariv kirsiz sojarsъz,
Noxdaavanu orluna
etin vizde qojarsъz.

Ekisini qanъndan
eki zatxa alъrsъz,
Başъn çavъv tavxada
kirsiz çerge salъrsъz.

Endi men da ketejim,
siz da çenil çetersiz;
Noxdaavanqa daqъda
bir zatcъqla etersiz

Degen bla birgelej
vojav suvdan tartdırđь;
Qojculanь ol elge
qojla izlej savdırđь.

Izlej ketiv тьсьтај
ekisin da tavđьla,
Olsaqtadan oтuna
ьzlarьna qajtdьla.

Baqalarьn ьer-ьerden
сьььşdırđьв verdile,
Allarьna quvqanlaj
yjlerine keldile.

Tavkelleniv Marijamнь
кувурьп da aldьla,
Bölek zatнь аьььв
bir cetenne saldьla.

Ань bla birgelej
ögyzlerin ьekdile,
Qocxarlanь da salьв
afendige ketdile.

VI

Ань көгьв afendi
quanc etiv syjundy,
Çatьв turqan ьerinden
erlej turub kijindi.

Alqьn kivik volmajьn
çarьqlandь-quandь,
Aşav cьqдь maңa dev
aңa tolu inandь.

Erlej bavnu icinde
qocxarlanь kesdirdi,
Icin, vaşьn qadalьv
soxda, çөрme etdirdi.

Ekisini qanьndan
çazдь talaj duala,
Alьv keldi Marijamqа
çyregi vek quana.

Kelse-kelsin, ol çazьq
qьjьnlaşьv tura ed,
Çan soluvda tьruvun
qьsxa-qьsxa ura ed.

Ань qarav көргенlej
Tavçan өre qozqaldь,
Çasдьq salьv tyvune
aşxa-suvqа uzaldь.

Тавьlqаннь qьzoqanmaj
adetica sьjladь,
Olsaqatdan xararnь
vьlaj ajтьv çьladь:

— Hajda marça, afendi,
Marijam qьjьn volqandь.
Dua suvla icgende,
ma vi kynne qalqandь.

Entda vaşxa bir madar
etmej esen öledi,
Muratъna çetmejın,
ölym acuv köredi.

Senden sebeb volmasa,
bir madar eterikviz,
Marijamnъ da aльb viz
doktorqa keterikviz.

Kesi da doktorlanъ
termiliv bek izlejdi,
„Meni arъ eltsegiz,
sav bolluqma men“ deydi.

Men'a saña ьşanъb,
san etmejın qojoanma,
Senden sebeb volur dev
bu aqъlnъ alqanma.

Асьq etiv ajtsan'a
çarar çerinq var ese.
Ne ьşanmaqъz de da
bizni tynylt alese.

Uckulanъa varьrqa
biraz qъjъn volsa da,
Birda varmaj qojmaz emi
ьşandьrmaj qojsan'a.

Olsaqatdan afendi
vaşьn burdu erlejın,
Andan arъ Tavçanna
ajtьrqa söz vermejin:

— Alaj degen ne sözdy,
ana doktor qararmъ?
Başxa adam menica,
sav eterge vazarmъ?

Tamblaqa entda men
veri sizge kelirme,
Avruxuna çararca
kөv duala verirme.

Doktorqa varsa va,
aman bolub qallьqдъ,
Bu zatlanь uşatmaj
allax da camlanьqдъ.

Ol aqьlnь alsaqьz,
sizge өre turmazma,
Barьd өlyv qalsaqьz,
çanazьdа varmazma.

Alaj ajтьv afendi
dua çazьv bergen ed,
Bu sözleden anaь
sav volurca көrgen ed.

Olsaqatdan duanь
suvqa eziv uzatдъ;
Içerge syjmese da,
çuqun qojmaj qorатдъ.

Icmejin qojarqa va
birda çoqed amalь,
Kertisida alaj ed
dunjanь ol zamanь.

Andan sora afendí
yjlerine qajtxan ed,
Ol ketgenlej Marijam da
turub vylaj ajtxan ed:

— Anam, çanьm, sen meni
qurum suvla icirte,
Сьлхьг etdiң vaşьmь
anь bla esirte.

Ol icirgen duala
artьq avruv qoşalla,
San-sanьmь kemiriv
xalek etiv voşalla.

Merekevni icgenni
vetinde nur qalьmь,
Ajtcь, anam, bir kişi
andan savluq alьmь?

Neda qanь xajvanь
darman volub çararmь,
Doktorladan afendi,
ajtcь, igi qararmь?

Afendige çal bla
siz ɵltyrtyv varasьz,
Doktorladan da ala
igidi dev turasьz.

Andan ese kesigiz
meni xaqsьz sojuquz,
Oqaj desen etimi
aşamaьn qojuquz.

Мьдахланьв алajда
bir çаньна бурuldu,
Söz da ajtmaj anasъ
saqьşlanьв көв turdu.

Bir zamanda qozqalьв
sözge kiriv tevredi,
Вьлаj ajтв қьзьна
ekinci söz vermedi.

— Marijam, çаньм, көзcygym!
ваşьн қьсьв ajtasa,
Alaj tyl ese, sen
dinini unutasa.

Allax көkden çivergen
zatla sana çaramaj,
Bir kişida voluşmaz
afendiviz qaramaj.

Sen da көre turqanlaj
majna kesim sөleşdim,
Terk oquna doktorqa
eltejim dev kyreşdim.

Eşitdin ne degenin,
хьнъ çuav bergenin,
Çanazъ da қьlman dev
bizni erşi көrgenin.

Ol seni sav etmezlik
bolsa, birda vazmaz ed,
Ujalmaj ant çetmezlik
keliv dua çazmaz ed.

Berdi allaj çuavla
ань ајтхан сөзүне,
Хьнь волув қарадь
mutxuzlanған көзүне.

Ekinci çuq ajtalmaj
emda qorquv qaloqan ed,
Avruvu da ol kece
вутун қыян voloqan ed.

Atdьralmaj taңь da
çы saqlь bir көгүнды,
Qatьсьв turqan vaşь
çyz-min zatxa völyndy.

Bu dunjadan tynulyv
öleme dev qorqa ed,
Közlerinden aqoqan suv
kөkreginden sarqa ed.

VII

Ertdeñvla ertderek
afendi da kelgen ed,
Stakannь tolturuv
вьяақьдан vergen ed.

— Bygece сырт көз қьsmaj
kitav aca turqanma.
Çараqan dua izlej
taңa deri qaloqanma.

Qaza ketiv kitabnъ
muratъmъ tolturdum,
Olsaqtadan dua  azъv
vaъmъ veziv olturdum.

Bu duanъ sen icsen,
doktorqa dev varmazsa,
Тъncльq tavъv sanlarъn
sav volnъajъn qalmazsa.

İcgenleni avruvu
birde qalmaj aqadъ,
Noхdavavu bir kesek
qalqanlardan vaqadъ.

Ol sevedden bir inek
qъzqanmъajъn verirsiz,
Allah aјtxan iшleni
qavъl etiv k ryrsyz.

Bu s zleni yjleri
gazъ volub aldъla,
Sajlav inek verirge
tavkelleniv qaldъla.

Esden ketmeј „inegi“,
съdamajъn  yregi,
Olsaqtadan syrдыrды
tolub anъ tilegi.

 aramadъ „darmanla“,
Marijamnъ qarmalla,
K v  olda tilese da,
doktorqa dev varmalla.

Afendi va toxdamaj
qojsala da unamaj,
Keliv-ketiv tura ed,
savbrlyqь cьdamaj.

Bir kynleni kynunde
raxatlansa yjunde,
Başlaj edi avrutuv
tьnclyq tavxan çerinde.

Qojculanь mallarьn
„eslemejin“ xallarьn,
Xazna qojmaj aşadь
kenne çajьv qollarьn.

Andan ojum alьrsa,
kimda eslev qalьrsa,
Kerti çutluq etë ed,
cegetde ac vorysa.

Çazьq Marijam onmadь,
ajtخان sөzy volmadь,
Bitdi anь qarьvu,
çaşar kynu qalmadь.

Qanь ketiv aqardь,
erni-burnu qaraldь,
Çan soluvqa cetgende
vьlaj ajtьv taraldь:

— Çaşav meni aladь,
qara çerge saladь,
Endi, anam, qьjnalma,
sav volur dev inanma.

Çaratmajın sözümy
qanna vojav közümy,
Afendige sojdurdun
em mylkyny çojdurdun.

Ölmeklik kerti zatdı,
mana uvun uzatdı,
Afendi qolu bla
aşırdı „çolu bla“.

Saqşlandı anası,
ne eterge bilmedi,
Tyz ajtadı derge va
kelyne da kelmedi.

„Sandıraq etedi“ dev
alaj umut etgen ed,
Aşır-vuşuq ete ol
afendige ketgen ed.

VIII

Xapar biliv afendi
örge turdu kelirge,
— Dua çazsam haqıtmı
saq baluqız berirge.

Tynene çazqan duam
haqsız voliv qalqandı,
Bir işeksiz avruvu
andan qıjn volqandı.

Kəlym vla men sizge
aқыльть virqanma,
Noxdavavnu xajььп
асыq ete turqanma.

Busaqatda entda men
sizge varььв kelejim,
Çaпь dua tavxanma,
erlej çazььв verejim.

Вьжаqььпlaj хаqььт
xurçunuma salььсьз,
Marijamqa çararььп
esigizge alььсьз.

Kesim ycyn ne azda
vir kapek almaз edim,
Olsuz dua çarasa,
vir söz da salmaz edim.

Tavçan munu eşitiv
Afendiden ujalдь,
Bir duaqa çuq vermej
qojqanььпa qььпaldь.

Baş төvenne virulub,
ujalqandan qubulub,
Вьlaj ajтььв vaşladь,
allььнда өre turub:

— Aгь-berі vola viz
eslemejin qalqanвььз,
Bir kere va duanьь
noxdavavsuz qojqanвььз.

Endi keliv bir kersen,
muratъь eterbiz,
Bir işeksiz qadalъь
kølyne da çeterbiz.

Kesin keliv volumun
køzyn vla kersen'a,
Çaraşdъьь duanъь
ariv ajtъь versen'a.

Biz versek dualanъь
uşatmajъь alanъь,
İsteyin da qojadъь,
vetivizni çojadъь.

Sandъьraqqa ketiv ol,
qarъьvsuzqa çetiv ol,
Başъь qъьsъьv søleşed,
meni vla kyreşed.

Turdu erlej kelirge,
„darman“etiv verirge,
Çan soluvda turqanna
çetgen edi inirge.

Alaj bolsada anъь
suvuqan ed volqanъь,
Biz øgerek ajtxansa,
toxdav vara ed qanъь.

Adamnъь da tanъьmaj,
virda køzy çarъьmaj,
Tili da tutulqan ed,
allaj kynne qalqan ed.

„Çань“ сьртай soluvda
bek termiliv tura ed,
Dua suvdan auzuna
afendi da quja ed.

Qaşьn-vaşьn tyjgenlej,
ici otca kyjgenlej,
Çаньm savlaj sojma dev
ajtханьn bildirgenlej.

Alaj bla sav saqat
aşььldь aradan,
Tytyn сьдa otdanca,
çyrekdegi çaradan.

Tamam onьsuz volub ol
birda kişi tanьmaj,
Køzy qandan tolub ol
ketiv vaşlad çarьmaj.

Qujqaн suvu auzundan
Tigelemej tevredi,
Ol zamanda afendi
qojdu sora vermedi.

IX

Ertiden saqat altьda
janvar ajнь onunda
Tevgen çeri volmajьn
toxdaqan ed qanьnda.

Gokga xansьq quv volub
tamьgьndan avoqanса,
Alaj boldu Marijam da
xansьq avub qaloqanса.

Сьвьq kivik sanlarь
uzununa sozuldu,
Qьсьлььv çajaqlarь
xar tyrsynу vizuldu.

Mьndan sora anasь
casьn çьrtьv çьlaj ed,
Tьjalmaьn varьсь
etin-butun tьrnaj ed.

„Doktorqa nek eltmedim“
dev sarьnna sala ed,
Aзьmьь voloqanьna
vьlaj ajтьv çьlaj ed:

„Afendige aldanььv
qalaj aman etgenme,
Ov men çarьь, Marijam
ajtхан işge çetgenme.

Ol aqьльь, men teli,
yretgenin vilmedim,
Anса saьn tiledi
aqьлььь vөлmedim.

Bolur kivik aзьmсььz
qьзьm virda volmadьь,
Bu qaloqa qan çavsuñ
vizge doktor salmadьь“.

Alaj ajtǝv ɵlykny
casǝn, vaşǝn sǝlaj ed,
Bir-birde es çǝjalınej
igi kesek qala ed.

Qǝsxa-qǝsxa kɵly da
minut saǝn kete ed,
Atasǝ da anǝsa
bek kemsizle ete ed.

Qarnaşlarǝ çǝjǝlv
tyz qatǝna cɵkdyle,
Çanǝz egeciviz dev
kɵv çǝlamıq tɵkdyle.

Tijre, xonşu varǝsǝ
qajǝşsɵzge kelǝile,
Biri qalnej ala da
ana tǝdax edile.

Orunduqdan ɵlygyn
yj tyvune aldǝla,
„Qarad kynyvuz vugyn“
dev ortaqa saldǝla.

Turdu ɵre afendi
qanǝ da bek vizulub,
Avaz bere tevredi
tɵrt çanǝna sozulub:

— Allah sizge camlanǝv
entda bir zat etedi,
Sizden ozub vizge da
bir işeksiz çetedi.

Allaxnъ bir ajtxanъ
eki volub volmajdъ,
Açalъ çetgen adam
ma ol kynden qalmajdъ.

Uaxdъsъ volmasa,
meni duam çarar ed,
Anca etgen zatъma
allah da bir çarar ed.

Ol işleni unutup,
boş sөzleni ajtasъz,
Dinigizni qurutub,
ne zatlaqa qajtasъz.

Ajt kimgе doktor çarav
өlyr çanъn qaldыrdъ?
Darman iciriv çarav
aqa çanmъ salдыrdъ?

Boşunaqa qъjnaъv
vugyn azym etese,
Ters aqьlqa inanъv
çaxanimge ketese.

Başъ qъsъv ajtxanъn
keltirmejse kölyne,
Anъ qojda qara sen
y] tyvunde ölyne.

Endi sizni vorcuquz
adetlerin etmekdi,
Xaqъ, vorcu qalmazca
em kölyne çetmekdi.

Ol zatlanь ysynde
igi tiri volqansьz,
Çaңьz eki çolcuqda
çuq vermejin qojqansьz.

Men alanь birisin
alqьn sizge ajtxanem,
Andan sora daqьda
bir duasьq sьzqanem.

Ala usyn haqьtmь
tavmaj qalьv ketgenme,
„Artda verlik volursuz“
dev umut da etgenme.

Eşda allax ajtsa, siz
razь etmej qojmazsьz,
Bir kesek zatсьq usyn
vetigizni çojmazsьz.

Unutmaqьz eterge
mavlut-kemik duasьn,
Tajmaj etiv turursuz
vajьm kece çajmasьn.

Ana verillik zatnь
men ajtxanca cacarsьz,
Çandetleni eşigin
ol zamanda acarsьz.

Alajdaqъ ellile
 тьпыlalla çараşьв,
 Seir volub qaldыla
 bir-birine qараşьв.

„Qasavсьoя mal qajоъ,
 çarль ecgige çan qajоъ“
 Degen kivik ete ed
 ol afendi vьjaоъ.

„Endi Marijam Өgendi,
 alоъп kivik көrmezle,
 Busaоatdan ozsala,
 bir kapek da vermezle.

Bi qajоъль saоatda
 nelerin da alajьm,
 Zaman ketiv qalоъncь
 voloanларьп çalajьm“

Degen murat voloanьп
 көvusy da bildile,
 Bir qaum'a uşatmaj,
 „voş ajtasьz“ dedile.

Erlej turub тьсьmaj
 asьrar qajоъ aldыla,
 Çuvub emda kevinlev,
 sal aоacxa saldыla.

Xalq da aslam çyjььв
қавььна eldile,
Mollalanь çoluca
qajojьarьn etdile.

Olsaqtan afendi
çandьrqaп ed көzlerin,
Aslam sxat salьrqa
vardьra ed sözlerin.

Sxat qalaj salьnsa,
„xaqьn“ alaj ala ed,
Ol ne qadar көв volsa,
vutyn quanc vola ed.

Кусун аңа saloqan ed,
avaz veriv kyreşiv,
Baş ulyşny alqan ed,
sxatьndan yleşiv.

Marijam көрге tyşgenlej
aldь öly çavьvun,
Kөble palat vere ed,
kөгyv muni savьvun.

Barь birden Marijamqa
ullu vuşuv etdile,
Andan sora casььв
yjlerine kettile.

Qojculanь allьnda
 bir völek qart qalqan ed,
 Afendi da ketmejin
 ala qatьş volqan ed.

Olsaqtadan afendi
 Marijamnь saqьnьv,
 Söz sөleşe vaşladь,
 varьşьna çaqьlv.

Bir çuq alv kesine
 entda bir zat qoşarqа,
 Вьjaqьnlaj vu yjny
 qalqanьndan aşarqа.

Andan-mьndan keltiriv
 ol avazla veredi,
 Сьvь kivik çulqarqа
 vьlaj ajtьv көredi:

— Ertiden-iңir toxdavsuz
 zijaratxa varьqma,
 Em çandetge ijerge
 men kycymy sallьqma.

Bir völek çьlnь xaman
 quran oquj turluqma,
 Anь çandetge ijer
 laqьmlanь qurluqma.

Siz da anь kəzynden
vizni qьznь kərygyz,
Çuvumcusun qьzqanmaj
eltiv anь verigiz.

Ol kijimle Marijamqə
çandət kijim vollarqdu,
Quanc volub çyregi
xar nasəvdan tolluqdu.

Dunja mal ucyn dev
anь mьdax etmegiz,
Adam səzge aldanьv
ters aqьlqə ketmegiz...

Kəzleri çьlatuqə
vatьv andan cьqalmaj,
Çьlamaj bir minutnu
ne azcьqda turalmaj.

Turqan qaum Marijamnь
kijimlerin çojarqə,
Anь vla qьzlarьn
„çandetlede“ qojarqə.

Olsaqatdan oquna
acxan elle kyvuryн,
Razь volub kesleri
afendini kəryryn.

Birin qojmaj varьсьn
tyz allьna təkdyle,
Mьdaxlanьv kesleri
yь tyvune cəkdyle.

Сьдajalmaj anasъ
bu işlege çыlaj ed,
Marijam тыşув esine,
etin-butun soja ed.

Afendi va qadalъв
maçallарън sajlaj ed,
Çutluq v!a ızalъв
bir-birine vajlaj ed.

Хазна qojmaj varъсын
qucaqъна çыjqan ed,
Bu işlege Tavçan da
bir zat ajtmaj qojqan ed.

Keslerin da çuncutuv
sözle v!a aldadъ,
Erikmejın „berigiz“ dej
ujaltdъ da qojmadъ.

Ujge ijiv alanъ
erlej sacъв kördyle,
„Allax vizni bu zatdan
ajьrtasън“ dedile.

XII

Alaj v!a bir ыjьq
ketgen edi aradan,
Sxat qajqъ da vaşlandъ
çyrekdegi çaradan.

Qojcularъ keserge
eki inek aldyla,
Bir ogyzden sora cыrt
malsъz volub qaldyla.

Keliv kordy afendi
хазьrlannan mallanъ,
Çaratmajьn qaradъ
vek azsьnъv alanъ.

Baş төvenne virulub,
mьdaxlanъv toxdadъ,
Aslam malla kesgenni
vьlaj ajtъv maxdadъ:

— Əigeninden qьzqanmaj
igi malla kesgenle,
Aгъ-berі vьlqamaj
axrat ojum etgenle.

Ala malnъ qьzqanmaj
varьn kesiv atalla,
Ol qaumnu əlgeni
„çandetlede“ çatalla.

Allaj yjle ma vizni
vek vaqalъ korelle,
Ne desek da quanъv
xar zatlarьn verelle.

Əlygynden kesini
malın artxa salqanla,
Ol qaumla tylmydy
„çandetden“ keň qalqanla.

Nek qorqasыз mal ыsyn,
savdu sizni başьqыз,
Bu eki inekge da
ol əgyzny qoşuquz.

Beş qarnaşьız birleşib
birden çalqа kirsegiz,
Beşigiz da bir wajda
işlev çaşaj bilsegiz.

Alaj bla ol wajdan
ullu хайьг алырсыз,
Marijatoqa çojulqannь
siz ornuna salьрсыз.

Andan ozub kesigiz
artьq mal da etersiz,
Тав ol wajнь kыcynden
waj bolub da ketersiz.

Qьзьqыз da „çandetde“
əmyrlykge qalьr ed,
Razь bolub kessegiz
aңa qавьl volur ed,

Saqıŝ vasıv Qojcını
öğyzyn da keltirdi,
Mıŝmajın olsaŝat
ucysyn da kesdirdi.

Tijre-xoŝu vasınv
ucysyn da sojdula,
Bir vut vla çavxaŝn
afendige qojdula.

Anı eslev afendi
övgeli çaratmaj,
Ujge ketiv tevredi
birda közyn qaratmaj.

Olsaŝatdan onlula
vasındyla usyne,
„Ne kelse da eterbiz,
—dev—, ma anı esine“.

Alaj vla qajtarv
keltirdile ızna,
Uŝatmajın toxdadı
ol öğzden azna.

Teri qatış arvanı
çykledile mıllıkdan,
Malı ölyv kesini
kelgen kivik çajlıqdan.

Bölek kynden mavlutxa
közyv çetiv başlalla,
Ръсхьнь qalqancьqьн
çuqda qojmaj boşalla.

Bar mallarьн qurutub
kөv saqьş da etdile,
Başxa madar tavmajьн
çalсььqqa ketdile.

1932 ç.

Отв. редактор *А.-С. Гербеков.* Техредактор *Ш. Ближиков.*

Отв. корректор *А. Жириков.*

Сдано в производство 27/X 1935 г.

Подписано к печати 15/XI-1935 г.

Формат 114x162¹/₃₂. Тип. зн. в 1 бум. л. 51,200, печ. лист. 4.

Тираж 1100.

Зак. № 2477.

Облито № 178-179.

Типография Кароблнациздата
Кисловодск 1935 г.